

Geographical Analysis of Distribution Religious Services in (Shawis Society) Using Geographic Information Systems (GIS)

Basim Qasim Sulaiman Goran¹, Sozan Sedeeq Ali²
Salahadin University^{1,2}

DOI: <https://doi.org/10.31918/twejer.2695.09>

Published: 16/8/2026

Abstract

Religious services are considered one of the most prominent services provided to the population in any society and city, because these services are directly related to human life, especially in Islamic societies, and are considered a key factor for the development of any society, which is the type of religious activities represented by religious institutions, which include a mosque, a mosque, a hall of religious events, a hospice, a Quran memorization centre, and a cemetery. The purpose of this study is to analyse the characteristics of the location and function of the services, identify the shortcomings and find appropriate solutions to them. To achieve the goal, the research is divided into four main axes: in the first axis, the concept of services and the study area are discussed, in the second axis, the geographical distribution of the characteristics of their distribution is explained, in the third axis, the evaluation of the location and function of services is discussed, and in the fourth axis, the weight of the population distribution centre and the distribution of services are discussed, and the study concluded that the study area did not have any shortcomings in terms of the number of religious services such as mosques and mosques, but the number of religious services was much higher. of scale.

Keywords: Analyses, Service, Religious, mosque, GIS.

شیکردنه وهیه کی جوگرافی بۆ دابه شیبوونی خزمه تگوزاری ئایینی له

(کۆمه لگای شاویس) به به کارهێنانی سیسته می زانیارییه

جوگرافییه کان (GIS)

م.ی. باسم قاسم سلیمان گوران¹ - م.ی. سۆزان صدیق علی²

^{1,2} زانکۆی سه لاحتیه دین، کۆلیژی ئاداب، به شی جوگرافیا

پوخته

خزمه تگوزاری ئایینی له دیارترین ئه و خزمه تگوزاریانه که له ههر کۆمه لگا و شارێک پیشکesh به دانیشتوانی ده کریت، چونکه ئه م خزمه تگوزاریانه په یوه ندیی راسته وخویان به ژيانی مرقفه وه هیه، به فاکته ریکی بنه په تیش داده نریت بۆ پیشکesh و تنی ههر کۆمه لگایه ک، که مه به ست لیان جوړی ئه و چالاکییه ئایینیانه که له لایه ن دامه زراوه ئایینییه کانه وه نوینه رایه تی ده کریت، که ئه وانیش بریتین له (مزگه وتی هه ینی) (الجامع، مزگه وت) (المسجد)، هۆلی بۆنه ئایینییه کان، ته کیه، سه نته ری له به رکردنی قورئان و گوړستان). ئامانج له م توێژینه وهیه شیکردنه وهی تایبه تمه ندیه کانی دابه شیبوونی شوینی و وه زیفی خزمه تگوزارییه کانه، له گه ل ده رخستنی که موکوړتییه کان و دۆزینه وهی چاره سه ری گونجاو بۆیان، بۆ گه یشتن به ئامانج توێژینه وه که به سه ر چوار ته وه ری سه ره کی دابه شکراوه. له ته وه ری یه که م ناساندنی چه مکی خزمه تگوزارییه کان و ناوچه ی توێژینه وه باسکراوه، له ته وه ری دووه مدا، دابه شیبوونی جوگرافی تایبه تمه ندیه کانی دابه شیبوونیان پروونکراوه ته وه، له ته وه ری سییه مدا، هه لسه نگاندنی توانستی شوینی و وه زیفی خزمه تگوزارییه کان باسکراوه، له ته وه ری چواره میشدا، سه نگی قورسای ناوه ندی دابه شیبوونی دانیشتوان و دابه شیبوونی خزمه تگوزارییه کان باسکراوه. له توێژینه وه که دا گه یشتن بوو به و ئه نجامه ی، که وا ناوچه ی توێژینه وه له پرووی ژماره ی خزمه تگوزاری ئایینی وه ک (مزگه وتی هه ینی و مزگه وت) هیه که موکوړتییه کی تیادا به دی نه کراوه و به لکو ژماره یان زۆر زیاتر بووه له پیه ور. له کۆتاییشدا توێژینه وه که به چه ند ئه نجامیکی تر و چه ند پاسپارده یه ک کۆتایی هاتوه.

وشه ی کلله کان: شیکردنه وه، خزمه تگوزاری، ئایینی، مزگه وت، GIS.

پیشه‌کی:-

خزمه‌تگوزاری ئایینی له و خزمه‌تگوزارییه بنه‌ره‌تییه که‌وا پی‌ویسته بو تاکه‌کانی هر کومه‌لگایه‌ک فراهه‌م بکریت، چونکه راده‌ی پیشکه‌وتنی هر کومه‌لگایه‌ک په‌یوه‌سته به راده‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کان به گستی و له نیویاند خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له پرووی چه‌ندایه‌تی و چۆنیه‌تی و راده‌ی بوون و توانستی ئه‌و خزمه‌تگوزاریانه به شیوه‌یه‌ک که گونجاو بن له‌گه‌ل پیوه‌ره‌کانی پلاندانان (الجدبه، 2016، ص2)، که مه‌به‌ست لیان جو‌ری ئه‌و چالاکییه ئایینیانه‌ن که له لایه‌ن دامه‌زراوه ئایینییه‌کانه‌وه پیشکه‌ش ده‌کرین، که ئه‌وانیش بریتین له (مزگه‌وت (مصلی)، مزگه‌وتی هه‌ینی (جامع)، هو‌لی بۆنه ئایینییه‌کان، ته‌کیه، سه‌نته‌ری له‌به‌رکردنی قورئان، گو‌رستان)، ئامانج له‌م تو‌یژینه‌وه‌یه شیکردنه‌وه‌ی تاییه‌تمه‌ندییه‌کانی دابه‌شبوونی شوینی و وه‌زیفی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کانه، له‌گه‌ل زانیی ئاراسه‌ته و شیوازی بلا‌وبوونه‌وه‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کان له کومه‌لگاکه‌دا، و ده‌ست‌نیشان کردنی که‌موکوپیه‌کانیان، به مه‌به‌ستی له‌به‌رچاو گر‌تیان له لایه‌ن ده‌زگا په‌یوه‌ندیداره‌کان له کاتی دانانی هر پلانی‌ک، که مه‌به‌ستی بو به‌روپیش بردنی شاره‌که داده‌پ‌یژریت.

گرنگی تو‌یژینه‌وه: زانیی کیشه‌ی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له پرووی شوینی و وه‌زیفی له کومه‌لگاکه‌دا، هه‌له‌سه‌نگاندنیان به به‌راورد به پیوه‌ره‌کانی پلاندانان به‌هایه‌کی گرنگی هه‌یه، چونکه خزمه‌تگوزارییه‌کان به گشتی و خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان به تاییه‌تی یه‌کی‌کن له که‌رته گرنگه‌کان و پ‌و‌لیکی گه‌وره‌ی له پیش‌خستنی کومه‌لگا و زیندو و را‌گر‌تییدا هه‌یه، سه‌ره‌له‌دانای خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان، هه‌روه‌ها گه‌شه‌ی دانیش‌توان و فراوان بوونی شاره‌که‌ش پی‌ویستی به‌وه هه‌یه، که‌وا له تو‌یژینه‌وه‌یه‌کی له‌م شیوه‌یه‌دا باسیان لیوه بکریت.

ئامانجی تو‌یژینه‌وه: هه‌له‌سه‌نگاندنی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له کومه‌لگاکه‌دا به مه‌به‌ستی زانیی پیدا‌ویسه‌تییه‌کانی ئیستا و ئاینده‌ی دانیش‌توانه، که ئامانجی تو‌یژینه‌وه‌که بریتیه له ده‌رخستنی شیوازه‌کانی دابه‌ش بوون و هه‌له‌سه‌نگاندنی لایه‌نی شوینی و وه‌زیفی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له ر‌یگه‌ی کاری مه‌یدانی و به‌راورد کردنیان به پیوه‌ره‌کانی پلاندانان و ده‌رخستی که‌موکورتیه‌کانیان.

گریمانه‌ی تو‌یژینه‌وه: گریمانه‌ی ئه‌م تو‌یژینه‌وه له‌وه‌وه سه‌ره‌چاوه‌ی گر‌تووه، که شیوازی دابه‌ش بوونی مزگه‌وته‌کان پشتی به بنه‌ما و پیوه‌ره‌کانی پلاندانان نه‌بوه‌ستووه له کاتی بونیادنانیان، له‌گه‌ل درک کردن به هه‌بوونی که‌موکوپ‌ی له لایه‌نی شوینی و وه‌زیفی ئه‌م خزمه‌تگوزاریانه.

سنوری تو‌یژینه‌وه: خو‌ی له سنوری شاره‌وانی کومه‌لگای شا‌ویس ده‌بینیته‌وه، له پرووی کارگ‌یرییه‌وه سه‌ر به ناحیه‌ی که‌سه‌نه‌زان و قه‌زای بنه‌سلا‌وه‌یه، که بارود‌و‌خی کومه‌لگاکه‌ پ‌وون ده‌کاته‌وه بو سالی (2024-2025) به پیی نه‌خشه‌ی بنه‌ره‌تی کومه‌لگاکه.

میتۆدی تویژینه‌وه: له‌م تویژینه‌وه‌یه‌دا میتۆدی (وه‌سفی و شیکاری) به‌کارهاتووه‌ بۆ وه‌سفکردنی خزمه‌تگوزارییه‌ ئایینییه‌کان و شیکردنه‌وه‌ی توانستی شوینی و وه‌زیفی، بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ش سیسته‌می زانیارییه‌ جوگرافیه‌کان (GIS) پۆلیکی گه‌وره‌ی بینووه‌ بۆ گه‌یشتن به‌ ئامانجی تویژینه‌وه‌که‌.

یه‌که‌م: ناساندنی چه‌مک و زاراوه‌کان و ناوچه‌ی تویژینه‌وه‌:

1- ناساندنی چه‌مک و زاراوه‌کان: بابته‌ی تویژینه‌وه‌ که‌ خۆی له‌ کۆمه‌لیک خزمه‌تگوزاری ئایینی ده‌بینیته‌وه‌، هه‌لبه‌ته‌ لی‌رده‌دا باس له‌ کۆمه‌لگایه‌کی موسلمان ده‌که‌ین، به‌ مه‌به‌ستی تیگه‌یشته‌ له‌ جو‌راو‌جو‌ری خزمه‌تگوزارییه‌کان له‌ خواره‌وه‌ باسیان ده‌که‌ین،-:

أ- مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع): بریتیه‌ له‌و مزگه‌وتانه‌ی که‌ نوێژی هه‌ینی و نوێژی هه‌ر دوو جه‌ژن و نوێژه‌کانی تریان تیا‌دا ئه‌نجام ده‌دری‌ت و شوینی مینه‌به‌ر له‌خۆده‌گری‌ت (العقيلي، 2003، ص13)، مزگه‌وتی هه‌ینی سه‌نته‌ری سه‌نگی قورسای له‌ کۆمه‌لگای ئیسلامیدا و دامه‌زراوه‌یه‌کی خزمه‌تگوزاری ده‌روونی و فکرییه‌، ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی و شار پیک ده‌خات، که‌ به‌شیکه‌ له‌ کۆمه‌لگا و پیدایسته‌یه‌کانی دانیش‌توان دا‌بین ده‌کات (عزیز، 2013، ل8)

ب- مزگه‌وت (المسجد): بریتیه‌ له‌ شوینی په‌رس‌ت‌ش و پارانه‌وه‌ی موسلمانان، هه‌روه‌ها دامه‌زراوه‌یه‌کی ئایینی و کۆمه‌لایه‌تی و په‌روه‌رده‌یه‌ و له‌ گرنگ‌ترین خزمه‌تگوزارییه‌ گشتیه‌یه‌کان ده‌ژمێردری‌ت بۆ موسلمانان. ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌نته‌ریکه‌ بۆ بلا‌وبوونه‌وه‌ی ئایین و شوینیکی‌شه‌ پۆژانه‌ موسلمانان به‌ گشتی پینچ جار سه‌ردانی ده‌که‌ن به‌ مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی نوێژه‌ فه‌رزه‌کان و په‌رس‌تی خودای گه‌وره‌ (الجدبه، 2016، ص8)

پ- هۆلی بۆنه‌کان (قاعة المناسبات الدينية): مه‌به‌ست لی‌ ئه‌و هۆلانه‌ن بۆ مه‌به‌ستی ئایینی و به‌پۆه‌چوونی بۆنه‌ ئایینییه‌کان به‌کار‌دی‌ت، وه‌ک پۆژی تازییه‌ له‌ کاتی کۆچی دوا‌ی که‌سه‌کان و زۆرجاریش هۆلی بۆنه‌ ئایینییه‌کان بۆ ئه‌نجامدانی مه‌لود و شیرینی خواردنی پۆژی ماره‌ برین به‌کار‌دی‌ت.

ت- ته‌کیه (تکيه): ته‌کیه، رباط، زاویه، خانه‌قا، ئه‌مانه‌ وشه‌ی ها‌وواتا و له‌ بری یه‌ک‌تر به‌کار‌دین، به‌ جو‌ریک به‌و دامه‌زراوه‌ ئایینیانه‌ ده‌وتری‌ت، که‌ له‌ هه‌ریمه‌ موسلمانانه‌کان بوونیان هه‌یه‌، که‌ مالیکی تایبه‌ت به‌ چین و تویژیکی دیاریکراو و ناس‌راو به‌ (ده‌رویش) تیا‌دا کۆده‌بنه‌وه‌ بۆ په‌رس‌ت‌ش و خه‌لوه‌ و دا‌بران، وه‌کو زیندوو کردنه‌وه‌ی یاده‌وه‌رییه‌کان و پۆژی له‌ دایکبوونی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له‌ سه‌ر بی‌ت (عزیز، 2013، ل9).

ج- سه‌نته‌ری له‌به‌رکردنی قورئان (مركز تحفیز القرآن): بریتیه‌ له‌و شوینه‌ی بۆ له‌به‌رکردنی قورئانی پیرو‌ز بنیا‌ت‌نراوه‌، که‌ له‌ لایه‌ن خیرخوازان یا‌ن لایه‌نکی حکومی یا‌ن حیزبی به‌پۆه‌ ده‌برد‌ری‌ت و فی‌رخوازان فی‌ری قورئان خویندن و له‌به‌رکردنی قورئان ده‌بن، له‌ لایه‌ن که‌سانی ئایینی شاره‌زا وه‌ک مه‌لا یا‌ن فه‌قی سه‌ره‌په‌رشته‌ی ده‌کرین و زۆر جاریش خولی پیش‌برکی

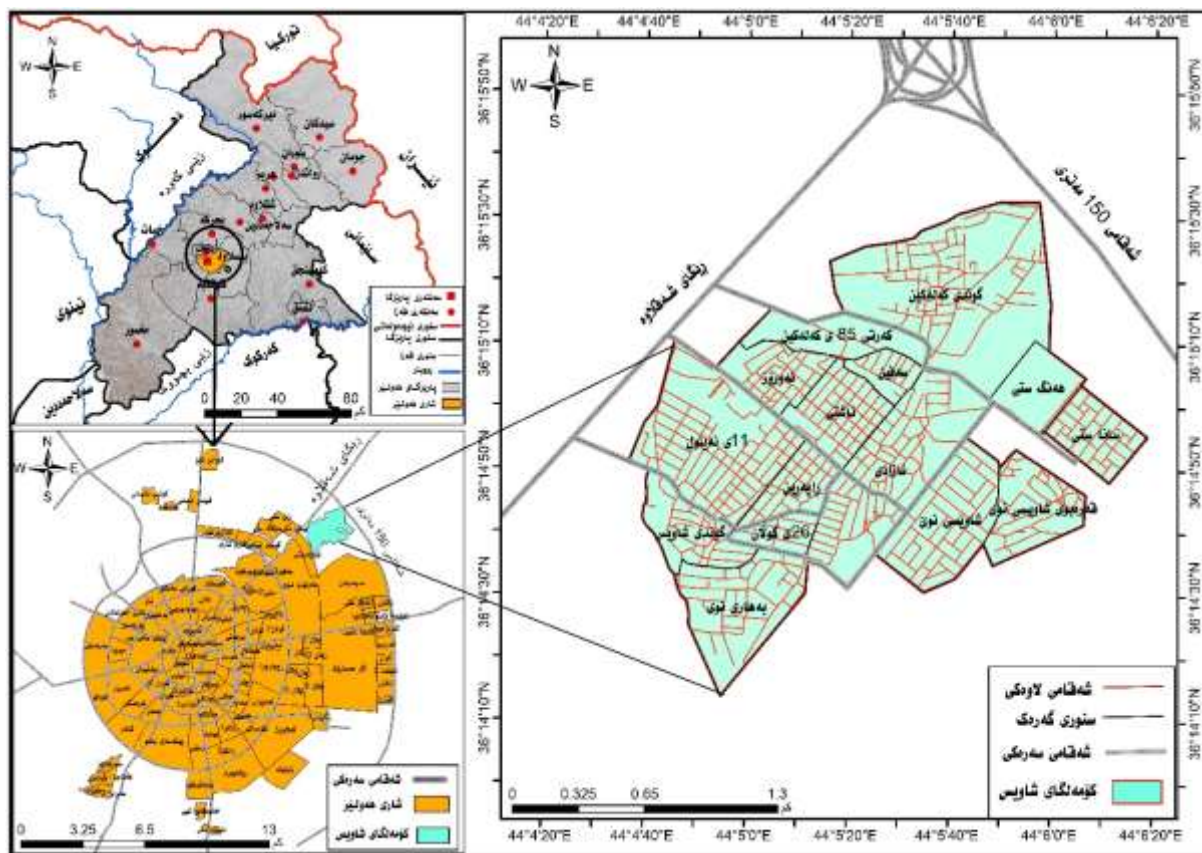
له بهرکردنی قورئان تبادا به پڕۆیه دهچیت و له کوتایشدا بروانامه به به شداربووان ده به خشریت. (مه لا یاسین محمد امین، چاپیکه وتن).

ج- گۆرستان (المقبر): وشه ی گۆرستان به رامبه ر وشه ی قه برستانه، له وشه ی قه بر وه رگیراوه، بریتیه له شوینی ناشتنی مردوو، شوینی که به شیوه یه کی گشتی ده که ویته ده ره وه ی ناوچه ئاوه دانییه کان یان هه ر شوینی که به تال یان له سه ر شوینه به رزه کان به مه به ستی پاراستیان له پروداوه سه روشتییه کانی وه ک لافاو. به گشتی دانیشتوان له پوژانی بۆنه ئایینییه کان و پشوه کاندای سه ره دانی ده که ن به مه به ستی نزا کردن و پارانه وه له خوای گه وره بۆ مردوو ده کان، له کاتی ئیستاشدا گۆرستانه کان پانتاییه کی گه وره له نیشینگه کان داگیر ده که ن (گۆران، 2022، ل 18).

2- ناساندنی ناوچه ی توژیینه وه:

کۆمه لگای شاویس سه ر به ناحیه ی که سه نه زان و قه زای بنه سلاوه یه، له پرووی شوینی ئه سه ترۆتومییه وه که وتۆته نیوان هه ر دوو بازنه ی پانی ($36^{\circ} 15' 50''$ و $36^{\circ} 14' 10''$) ی باکور و هه ر دوو هیلێ دریژی ($44^{\circ} 60' 20''$ و $44^{\circ} 40' 20''$) ی پوژه لاتی گۆی زه وی، له پرووی پرو به ره وه کۆمه لگای شاویس نزیکه ی (314.2) هکتاره یه، ژماره ی دانیشتوانی بۆ سالی 2024 خۆی له (27450) که سه ده بیوه ته وه، له پرووی شوینی جوگرافییه وه کۆمه لگای شاویس ده که ویته نیوان شه قامی 120 مه تر و 150 مه تری له به شی باکوری پوژه لاتی شاری هه ولیر، به و پیه ش له شوینی که گرنگی شاری هه ولیر هه لکه وتوو، هاوکات شاری هه ولیر پایته ختی هه ری می کوردستانه و گه وره ترین شاری ئه م هه ری مه یه، که تا راده یه ک ده که ویته ناوه راستی پاریزگای هه ولیر و به شی باکوری ولاتی عیراق، نه خشه ی (1).

نەخشەى (1) شوینی جوگرافی و ئەستروئۆمى كۆمەلگای شاویس

سەرچاوه: کارى تویژەر له ڕینگه‌ى به‌کاره‌ینانى پرۆگرامى ArcGIS، به‌پشتبەستى به‌ حکومه‌تى هه‌ریمی کوردستان، وه‌زاره‌تى پلاندانان، هۆبه‌ى GIS، و وه‌زاره‌تى شاره‌وانی، به‌رپۆه‌به‌رایه‌تى شاره‌وانی کۆمه‌لگای شاویس.

دووه‌م: دابه‌شبوونی جوگرافی و ئاراسته‌ى و شیوازه‌کانی دابه‌شبوونی خزمه‌تگوزاریه‌ ئایینییه‌کان له ناوچه‌ى تویژینه‌وه‌: لیكۆلینه‌وه‌ له دابه‌شبوون نزیكترین بابته‌ له زانستى جوگرافیا، هه‌ر بۆیه به‌ خالى ده‌ستپێك داده‌نریت له تویژینه‌وه‌ جوگرافیه‌كاندا (سلیم و عزیز، 2015، 148)، بۆ ئەم به‌مه‌سه‌تەش له خواره‌وه‌ باس له دابه‌شبوونی خزمه‌تگوزاریه‌ ئایینییه‌کانی ناوچه‌ى تویژینه‌وه‌ ده‌کەین:

1- دابه‌شبوونی جوگرافی خزمه‌تگوزاریه‌ ئایینییه‌کان: به‌ سه‌یر کردن له خسته‌ى (1) و نه‌خشه‌ى (2) بۆمان به‌ دیار ده‌که‌ویت، که‌وا (15) مزگه‌وت له ناوچه‌ى تویژینه‌وه‌ به‌دى ده‌کریت، له نیویشیاندا ته‌نیا (3) خزمه‌تگوزاریان له جۆرى مزگه‌وت (المسجد) و به‌ سه‌ر 12 گه‌ره‌کی کۆمه‌لگاکه‌دا دابه‌شبوونه، به‌ جۆریک گوندی که‌له‌کین که‌ له ئیستادا بووه‌ته گه‌ره‌کیک له کۆمه‌لگای شاویس به‌ پله‌ى یه‌که‌م دیت، که‌ (2) مزگه‌وتی هه‌ینی و (1) مزگه‌وت تیا‌دا به‌دى ده‌کریت، ئەوه‌ش ده‌کاته (20%) ی کۆى مزگه‌وته‌کانی ناوچه‌ى تویژینه‌وه‌، هۆکارى ئەمه‌ش بۆ ئەوه‌ ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ که‌وا ئەم گونده ژماره‌ى دانیش‌توانی زۆره و پووبه‌ریکی فراوانی هه‌یه

به‌راورد به گه‌په‌که‌کانی تر، هه‌رچی تاییه‌ته به گه‌په‌که‌کانی تر بۆ هه‌ر یه‌کی‌کیان مزگه‌وتیک له‌خۆده‌گریت، جگه له گه‌په‌که‌کانی (سه‌فین، هه‌نگ سستی) هیچ جوړه مزگه‌وتیک تیا‌دا به‌دی ناکریت، هۆکاری ئه‌مه‌ش له لایه‌ک بۆ بچوکی گه‌په‌که‌کان و له لایه‌کی تر به هۆی که‌می ژماره‌ی دانیش‌توانی ئه‌م دوو گه‌په‌که و نزیک مزگه‌وتی گه‌په‌که‌کانی تر لی‌یان وای‌کردوو که تا ئیستا هیچ مزگه‌وتیکی تیا‌دا دروست نه‌کرایت.

هه‌رچی تاییه‌ته به خزمه‌ت‌گوزارییه‌کانی تری ئایینی وه‌ک (سه‌نته‌ری له‌به‌رکردنی قورئان و ته‌کیه) ده‌که‌ونه گه‌په‌کی 26 ی گولان، هه‌روه‌ها (3) گۆرستان له ناوچه‌ی توێژینه‌وه به‌دی ده‌کریت، به جوړیک (گۆرستانی شیخ برام) ده‌که‌ویته گه‌په‌کی راپه‌رین و گۆرستانی که‌له‌کین ده‌که‌ویته سنوری گه‌په‌کی که‌له‌کین و گۆرستانی شاوێس که له هه‌موان گه‌وره‌تره ده‌که‌ویته ده‌روه‌ی سنوری شاره‌وانی به دیارکراویش ده‌که‌ویته به‌شی باشوری کومه‌لگا‌که، که هاوسنوره له‌گه‌ل گه‌په‌کی شاوێسی نوێ و ئازادی. ده‌کریت بلی‌ین تا راده‌یه‌کی باش خزمه‌ت‌گوزارییه ئایینییه‌کان به سه‌ر کومه‌لگا‌که بلاوبه‌ته‌وه، که ئه‌مه‌ش به خالیکی باش داده‌نریت و به ئاسانی دانیش‌توانی گه‌په‌که‌کان ده‌ستیان پێ ده‌گات. ئه‌وه‌ی تاییه‌ته به (هۆلی بۆنه‌کان) ده‌کریت بلی‌ین گشت مزگه‌وته‌کانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه له کاتی پێویست وه‌ک هۆلی بۆنه ئایینییه‌کان به‌کار‌دین به تاییه‌تی بۆ پرسه‌ دانان، هه‌ر بۆیه شوینه‌کانمان ده‌ست‌نیشان نه‌کردوو و هه‌سه‌نگاندنمان بۆ نه‌کردوو، چونکه به‌شیکه له رووبه‌ری گشتی مزگه‌وته‌کان.

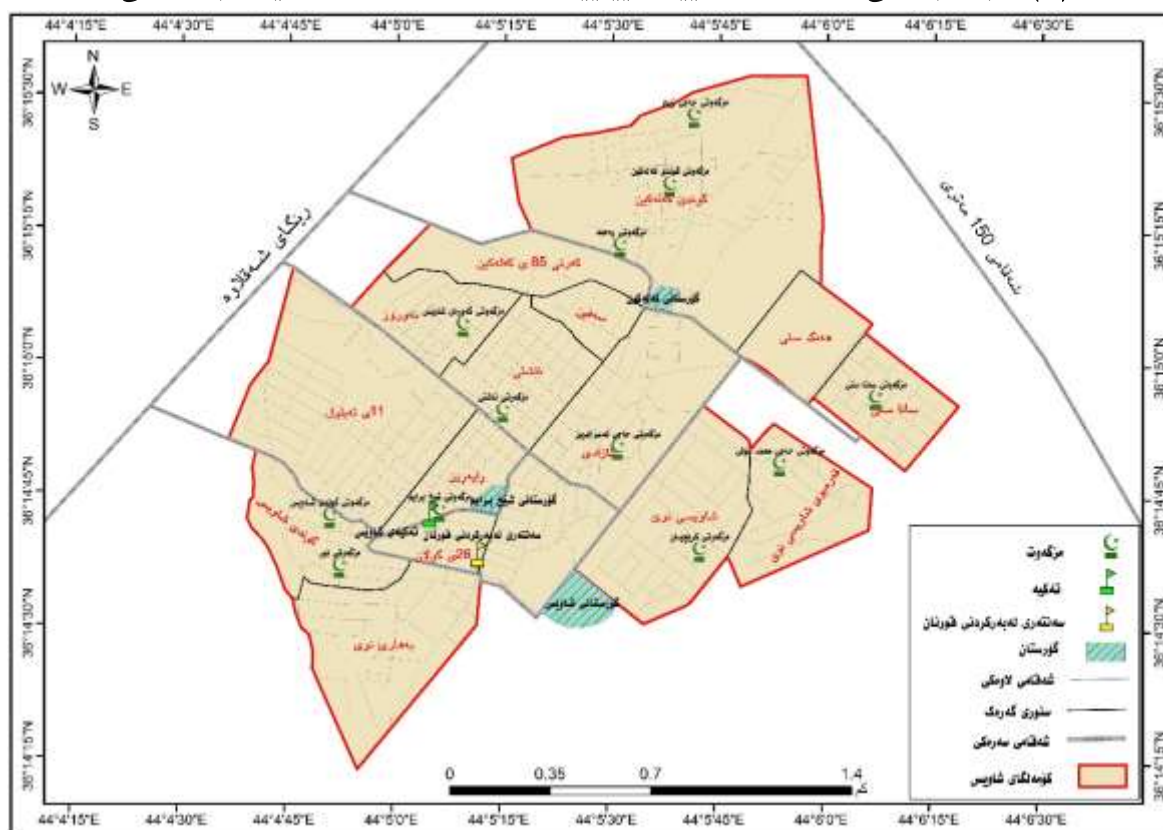
خشته‌ی (1) دابه‌شبوونی جوگرافی خزمه‌ت‌گوزارییه ئایینییه‌کان له کومه‌لگای شاوێس بۆ سالی 2025

ژ	خزمه‌ت‌گوزاری ئایینی	جوړ	گه‌په‌ک
1	مزگه‌وتی به‌هار	مزگه‌وت (مسجد)	به‌هاری نوێ
2	مزگه‌وتی نور	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	گوندی شاوێس
3	مزگه‌وتی گوندی شاوێس	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	
4	مزگه‌وتی کریچیان	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	شاوێسی نوێ
5	مزگه‌وتی حاجی محمد سو‌فی	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	قه‌ره‌بونی شاوێسی نوێ
6	مزگه‌وتی سانا	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	سانا سستی
7	مزگه‌وتی گه‌وره‌ی شاوێس	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	نه‌ورۆز
8	مزگه‌وتی ئاشتی	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	ئاشتی
9	مزگه‌وتی گوندی که‌له‌کین	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	گوندی که‌له‌کین
10	مزگه‌وتی حاجی زیاد	مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع)	
11	مزگه‌وتی سه‌لام	مزگه‌وت (مسجد)	

12	مزگهوتی سارا خاتوون	مزگهوت (مسجد)	11 ی ئه یلول
13	مزگهوتی شیخ برام	مزگهوتی ههینی (الجامع)	پاپه رین
14	مزگهوتی حاجی نسرالدین	مزگهوتی ههینی (الجامع)	ئازادی
15	مزگهوتی رهحمه	مزگهوتی ههینی (الجامع)	کهرتی 85 ی که له کین
ک. گشتی	15 مزگهوت	12 جامع و 3 مسجد	11 گه رهک
ژ	خزمه تگوزاری ئایینی	گه رهک	
1	سهنته ری له بهرکردنی قورئان	26 ی گولان	
2	تهکیه ی شاوئیس	پاپه رین	
ژ	خزمه تگوزاری ئایینی	گه رهک	
1	گورستانی که له کین	گوندنی که له کین	
2	گورستانی شیخ برام	پاپه رین	
3	گورستانی شاوئیس	نزیک گه رهکی شاوئیس نوێ و ئازادی	
ک. گشتی	3 گورستان	2 گه رهک	

سه رچاوه: کارت توێژه ر پشت به سه رهدانی مهیدانی له ریکهوتی 15/16 ی 2025/8

نه خسه ی (2) دابه شبوونی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان له کومه لگای شاوئیس بو سالی 2025

سه رچاوه: کاری توێژه ر له ریکه ی به کارهیتانی پرۆگرامی ArcGIS, پشتبسته ستن به سه رهدانی مهیدانی توێژه ر و به کارهیتانی Google Earth بو دهستنیشان کردنی شوینی خزمه تگوزارییه کان.

2- ئاراسته ی و شیوازهکانی دابه شبوونی جوگرافی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان:-

ا- ناوهندی شوینی (Centre Mean) خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان : پاش جیبه‌جی کردنی ته‌کنیکی ناوهندی شوینی (Mean Centre) به سهر خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کانی ناوچه‌ی توژیینه‌وه ئه‌نجامه‌که‌ی له خشته‌ی (2) و نه‌خشه‌ی (3) دا به دیار ده‌که‌ویت، که ناوهندی شوینی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان که‌وتوه‌ته سهر خالی ناوهندی شوینی ناوچه‌ی توژیینه‌وه که ده‌که‌ونه سهر سنوری نیوان گه‌ره‌کی ئاشتی و گه‌ره‌کی ئازادی. ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌مان بۆ پروون ده‌بیته‌وه، که‌وا دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه‌کان به ده‌وره‌ی خالی ناوهندی شوینی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان دابه‌ش‌بوونه به شیوه‌یه‌کی فراوان، چونکه پرووبه‌ری بازنه‌ی ئاراسته‌ی دابه‌ش‌بوون (155 هکتاره) که ده‌کاته زیاتر له (49%) ی کۆی پرووبه‌ری ناوچه‌ی توژیینه‌وه، ئه‌مه‌ش ئاماژه‌یه بۆ دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه‌کان به شیوه‌یه‌کی به‌ربلاو به سهر گه‌ره‌که‌کانی ناوچه‌ی توژیینه‌وه.

خشته‌ی (2) ئه‌نجامی ناوهندی شوینی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له کۆمه‌لگای شایس بۆ سالی 2025

خزمه‌تگوزاری	به‌های (X)	به‌های (Y)	ناوهندی شوینی
خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان	418227.7	4011841.3	گه‌ره‌کی ئازادی و گه‌ره‌کی ئاشتی

سه‌رچاوه: کاری تویره به پشت‌به‌ستن به بنکه‌ی زانیارییه به‌ده‌سته‌ها‌تووه‌کان له جیبه‌جی کردنی ته‌کنیکی ناوهندی شوینی بۆ خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له چوارچێوه‌ی پرۆگرامی (Arc GIS).

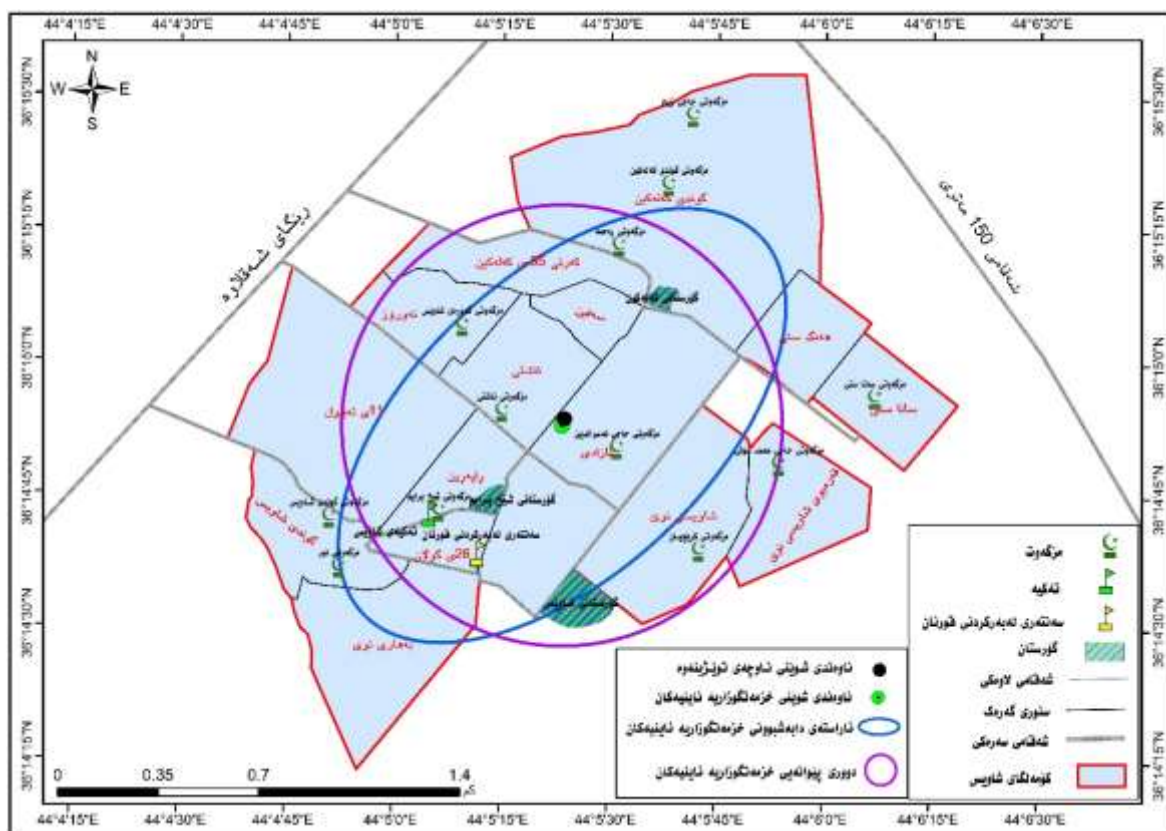
ب- ئاراسته‌ی دابه‌ش‌بوون (Direction Distribution) ی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان: پاش جیبه‌جی کردنی ته‌کنیکی ئاراسته‌ی دابه‌ش‌بوون بۆ خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان، ئه‌نجامه‌که‌ی له خشته‌ی (3) و نه‌خشه‌ی (3) ده‌رده‌که‌ویت، که ئاراسته‌ی دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان شیوه‌ی هیلکه‌یی وهرگرتووه، که ناوهندی شیوه هیلکه‌یه‌که شوینی ناوه‌ندییه (Mean Centre)، ئه‌م شیوازه‌ش شیوه‌ی دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کانی ناوچه‌ی توژیینه‌وه پیشان ده‌دات، تا راده‌یه‌ک له به‌شی باکوری پۆژه‌لآت بۆ به‌شی باشور پۆژئاوا هه‌له‌که‌وتووه، به جۆریک (11) خزمه‌تگوزاری که ده‌کاته (55%) ی خزمه‌تگوزارییه‌کان له کۆی (20) خزمه‌تگوزاری ده‌که‌وێته ناو بازنه‌ی ئاراسته‌ی دابه‌ش‌بوون، و پله‌ی سوپانه‌وه‌ی (46.6) پله‌یه له ئاراسته‌ی باکور بۆ به‌شی پۆژه‌لآت، ئه‌مه‌ش بۆ هه‌له‌که‌وته‌ی ناوچه‌ی لیکۆلینه‌وه ده‌گه‌رێته‌وه، که تا راده‌یه‌ک ئاراسته‌ی فراوان بوونی ئاوه‌دانی بۆ به‌شی پۆژه‌لآت و باکوری پۆژه‌لآت بووه، ئه‌مه‌ش کاریگه‌ری له سهر چۆنیه‌تی دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان هه‌بووه له ناوچه‌که‌دا.

خشته‌ی (3) نه‌نجامی ئاراسته‌ی دابه‌شبوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له کۆمه‌لگای شاییس بۆ سالی 2025

خزمه‌تگوزاری	به‌های ته‌وه‌ره‌کانی ئاراسته‌ی دابه‌شبوون			خزمه‌تگوزارییه‌ک	هه‌لک‌هه‌یه‌که هه‌لک‌هه‌یه‌که هه‌لک‌هه‌یه‌که	خزمه‌تگوزارییه‌ک	هه‌لک‌هه‌یه‌که هه‌لک‌هه‌یه‌که هه‌لک‌هه‌یه‌که	ئاراسته‌ی دابه‌شبوون
	به‌های (X)	به‌های (Y)	سورانه					
خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان	418227.7	4011841.3	46.6	20	11	46.6	بۆ ژه‌لات بۆ باشوری رۆژئاوا	باکوری

سه‌رچاوه: کاری تویژه‌ر به پشته‌ستن به بنکه‌ی زانیارییه به‌ده‌سته‌ها‌تووه‌کان له جیبه‌جی کردنی ته‌کنیکی ئاراسته‌ی دابه‌شبوون بۆ خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له چوارچێوه‌ی پرۆگرامی (Arc GIS).

نه‌خشه‌ی (3) ناوه‌ندی شوینی و ئاراسته‌ی دابه‌شبوون و دووری پێوانه‌یی بۆ خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له کۆمه‌لگای شاییس بۆ سالی 2025

سه‌رچاوه: کاری تویژه‌ر له رێگه‌ی به‌کارهێنانی توله‌کانی (Mean Center, Direction, Standard Distance) له چوارچێوه‌ی پرۆگرامی (Arc GIS), پشته‌ستن و پالێشت به زانیارییه به‌ده‌سته‌ها‌تووه‌کان.

پ- دووری پێوانه‌یی (Standard Distance) ی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان: پاش جیبه‌جی کردنی ته‌کنیکی دووری پێوانه‌یی به سه‌ر خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان, نه‌جامه‌که‌ی له خشته‌ی

(4) و نه خشه ی (3) به ديار دهكه ویت، كه خزمه تگوزارییه ئایینییه كان له دابه شبوونیاندا به دوری ناوهنده شوینییه كه یاندا زیاتر مه یلیان به رهو دابه شبوونییکی سروشتی دهچیت، به گویره ی ئه نجامی دوری پیوانه ییه كه یان، كه نزیکه له پیژده ی سروشتیه وه، به جوریک (65%) ی خزمه تگوزارییه كان كه وتووته نیو بازنه كه وه و نیوه تیره ی دوری پیوانه ییه كه ی دهگاته نزیکه ی (م 767.4)، پووبه ری بازنه كه ی دهگاته نزیکه ی (185.2 هكتار)، كه به پیژده ی نزیکه ی (60%) ی كوی پووبه ری ناوچه ی توژیینه وه له خو دهگریت، پالپشت به هه موو ئه مانه دهگه یه ئه و ئه نجامه ی كه بلین تا راده یه ك دابه شبوونی خزمه تگوزارییه ئایینییه كان له ناوچه ی توژیینه وه شیوازیکی سروشتی وه رگرتوو و به سه ر زۆربه ی به شه كانی كومه لگا كه دابه شبوونه، پالپشت به و یاسایه ی كه دهلیت: ئه م بازنه یه ئه گه ر (68.27%) توخمه كانی ديار دهكه ی له خو گرتبیت، ئه و توخمه كانی ئه و دیاریده یه به شیوه یه کی سروشتی دابه شبووه، جگه له مه هه ر جوړه دابه شبوونیک دهكه ویته ژیر کاریگه ری چه ند فاکته ریکی تره وه (سلیم و عزیز، 2015، ل 153)، ئه مه ش به لگه یه کی پوونی پلاندانانمان پیشان ده دات له بنیاتنان و دابه شبوونی خزمه تگوزارییه كان، هه لبه ته ئه مه ش به خالیکی باش داده نریت بو ناوچه كه.

خشته ی (4) ئه نجامی دوری پیوانه یی بو خزمه تگوزارییه ئایینییه كان له كومه لگای شاویس بو سالی 2025

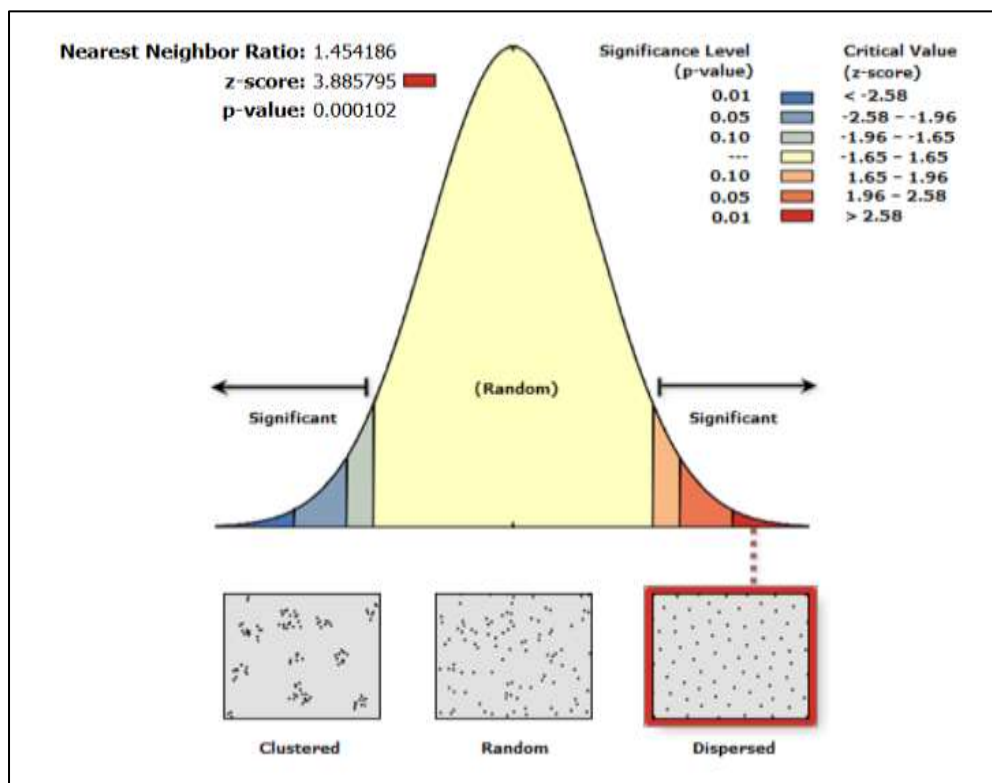
خزمه تگوزاری	به های (X)	به های (Y)	خزمه تگوزار ی	ژ.خ. ناو بازنه ی دوری پیوانه یی	دور ی پیوانه یی	پووبه ر /هكتار
خزمه تگوزاری یه ئایینییه كان	418227.7	4011841.3	20	13	767.4	185.2

سه رچاوه: کاری تویژەر به پشتبسته تن به بنكه ی زانیارییه به ده ست هاتوو ده كان له جیه جی كردنی ته كنیک ی دوری پیوانه یی بو خزمه تگوزارییه ئایینییه كان له چوارچیه ی پرۆگرامی (Arc GIS)

ت- په یوه ندی نزیکتری هاوسی (Nearest Neighbour Analysis) بو خزمه تگوزارییه ئایینییه كان: پاش جیه جی كردنی ته كنیک ی هاوكله ی نزیکترین هاوسی (Nearest Neighbour Analysis)، بو شوینی خزمه تگوزارییه ئایینییه كان ئه نجامه كه ی له خشته ی (5) و شیوه ی (1) دا درده كه ویت، كه به های پیوه ری (Z-Score) بریتییه له (3.8) ئه م نرخه ش دهكه ویته دره وه ی پشتینه ی ناچار ی (Critical Value) كه (2.58- تا 2.58) ه. واته، كه وتووته ناوچه ی په سه ندنه كراو به هوی ئه وه ی ژماره كه موجه به به و واتایه دیت، كه وا شیوازی دابه ش بوونی خزمه تگوزارییه ئایینییه كان له ناوچه ی توژیینه وه شیوازیکی له یه ك دوری وه رگرتوو، هه روه ها نرخ ی شیکردنه وه ی په یوه ندی هاوسییه تی گه شتووته (1.45)، ئه مه ش به لگه یه له سه ر ئه وه ی شیوازی دابه ش بوونه كه یان شیوازیکی له یه ك دوری دنوینیت، هوکاری ئه مه ش بو ئه وه دهگه پیته وه، كه وا خزمه تگوزارییه كان تا راده یه ك به سه ر

زۆربهی به‌شه‌کانی کۆمه‌لگاکه دابه‌ش بوونه، هه‌لبه‌ته ئه‌مه‌ش به خالێکی باش ده‌ده‌نریت و ده‌ستگه‌یشتن به‌و خزمه‌تگوزاریانه له لایه‌ن دانیش‌توانی ناوچه‌که ئاسانه.

شیوه‌ی (1) ئه‌نجامی په‌یوه‌ندنی نزیکترین هاوسی بۆ خزمه‌تگوزارییه فی‌رکارییه‌کان له کۆمه‌لگای شاویس بۆ سالی 2025

سه‌رچاوه: کاری تویژه‌ر له ڕیگه‌ی به‌کاره‌ینانی پرۆگرامی ArcGIS، به‌ پشت‌بەستن به‌ زانیارییه به‌ده‌ست هاتووه‌کان

خشته (5) به‌های نزیکترین هاوسی و شیوازی دابه‌شبوونیان

به‌های نزیکترین هاوسی (R)	شیوازی دابه‌شبوون
0.09 – 0.00	کۆکراوه‌یی (متجمع)
0.49 – 0.1	له‌یه‌ک نزیک کۆکراوه‌یی (متقارب عنقودی)
0.99 – 0.50	له‌یه‌ک نزیک هه‌ره‌مه‌کی (متقارب عشوائی)
1.19 – 1.00	هه‌ره‌مه‌کی (عشوائی)
2.149 – 1.20	له‌یه‌ک دوور (متباعد)

سه‌رچاوه: محمد صلاح مصطفی أبو صلاح، التحليل المکانی للخدمات التعليمية والصحية في محافظة طوباس، رساله ماجستير (غير منشوره)، جامعه بيرزنت، فلسطين، 2016، ص 29.

سێیه: هه‌سه‌نگاندنی توانستی شوینی و وه‌زیری خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان:-

1- توانستی شوینی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان (Buffer): مه‌به‌ست لێ ده‌ستنیشان کردنی خالی کۆتایی دووری ئه‌و خزمه‌تگوزارییه‌یه، که‌وا خزمه‌تگوزارییه‌یه‌که پێ ده‌گات، به پێ پێوه‌ری پلاندانانی هه‌ریمی کوردستان- وه‌زاره‌تی ئه‌وقاف و کاروباری ئایینی، ئه‌و دوورییه بۆ (مزگه‌وته‌ی هه‌ینی (الجامع) 500م و بۆ (مزگه‌وت (مسجد) 250م دیاری کراوه (عزیز، 2013، ل108). له خواره‌وه پشتینه‌ی کاریگه‌ری بۆ هه‌ر یه‌ک له‌م دوو خزمه‌تگوزارییه ده‌ستنیشان ده‌که‌ین و شیکردنه‌وه‌ی گونجاویان بۆ هه‌سه‌نگاندن بۆ باوردۆخی ناوچه‌که ده‌که‌ین، به‌م شیوه‌ی خواره‌وه:-

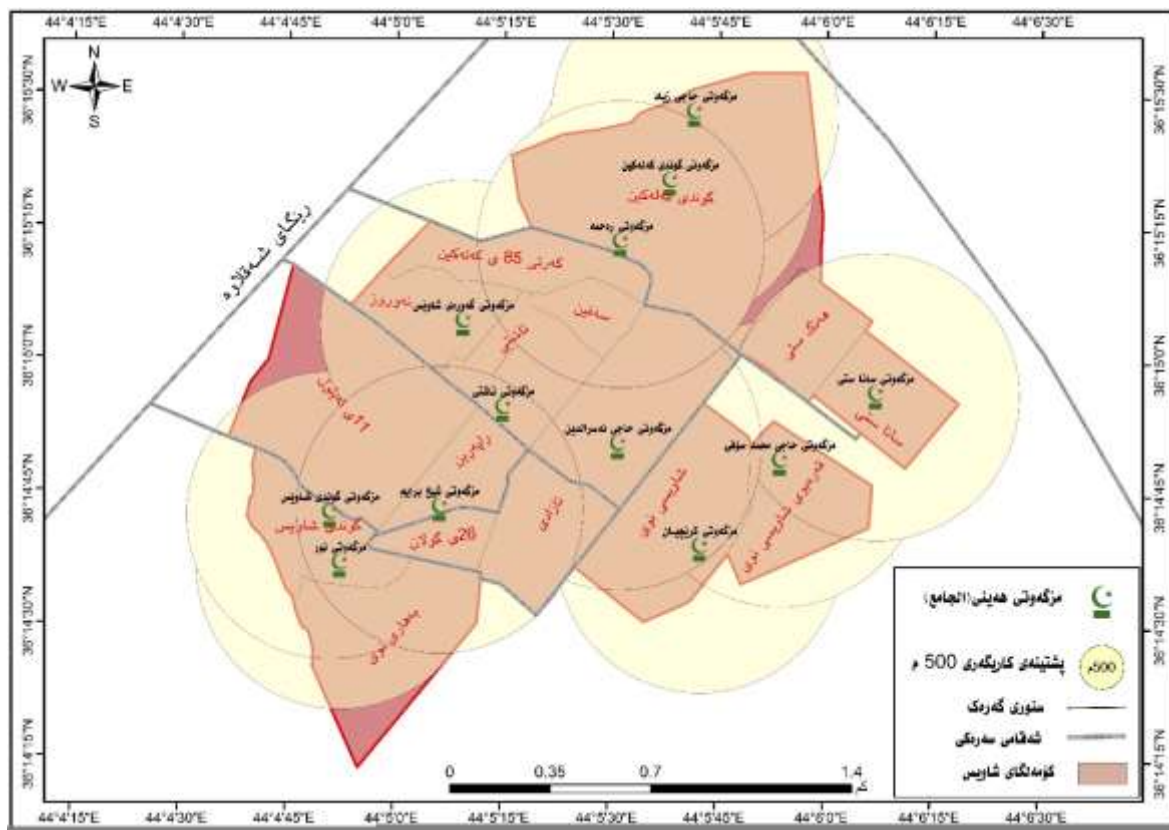
أ- مزگه‌وته‌ی هه‌ینی (الجامع): به‌ سه‌یر کردن له‌ خشته‌ی (6) و نه‌خشه‌ی (4) بۆمان به‌ دیار ده‌که‌وێت، که‌وا پشتینه‌ی ئه‌م خزمه‌تگوزارییه تا راده‌یه‌ک ته‌واوی گه‌ره‌که‌کانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه‌ی داپۆشیوه و به‌ ناویه‌ک داچوونیک زۆر تیا‌دا پوویداوه، ئه‌مه‌ جگه‌ له‌وه‌ی به‌شیک له‌ سنووری پشتینه‌ی کاریگه‌ری ئه‌م خزمه‌تگوزاریانه له‌ چه‌ند لایه‌که‌وه سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه‌یان تیپه‌راندووه، هۆکاری ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌وه ده‌گه‌ڕێته‌وه، که‌وا ژماره‌ی مزگه‌وته‌کانی هه‌ینی له‌ ناوچه‌ی توێژینه‌وه ژماره‌یان زۆره و به‌ شیوه‌یه‌کی بلاو به‌ سه‌ر گه‌ره‌که‌کان دابه‌ش بوونه، ئه‌مه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که‌وا سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه به‌ گشتی و پووبه‌ره‌ی گه‌ره‌که‌کان به‌ تایبه‌تی بچووک، هه‌موو ئه‌مانه وایکردووه، که‌وا هه‌موو به‌شه‌کانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه بکه‌وێته ژێر پشتینه‌ی کاریگه‌ری ئه‌م خزمه‌تگوزاریانه، هه‌لبه‌ته ئه‌مه‌ش به‌ خالیک باش داده‌نرێت بۆ ناوچه‌که و ده‌ست گه‌یشتنی هاوولاتیان به‌م خزمه‌تگوزارییه ئاسانه، ئه‌مه‌ش به‌و واتایه دێت، که‌وا دانیش‌توانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه به‌ که‌متر له‌و دوورییه‌ی دیاری کراوه ده‌ستیان به‌م خزمه‌تگوزارییه ده‌گات.

خشته‌ی (6) داتای پشتینه‌ی کاریگه‌ری خزمه‌تگوزاری ئایینی ناوچه‌ی توێژینه‌وه

خزمه‌تگوزاری ئایینی	پووبه‌ری پشتینه‌ی کاریگه‌ری	% ناوچه‌ی توێژینه‌وه	که‌موکورتی
مزگه‌وته‌ی هه‌ینی (الجامع)	311.4 هکتار	99.1%	که‌متر له‌ 1%
مزگه‌وت (المسجد)	44.7	14.2%	85.8%

سه‌رجاوه: کاری توێژه‌ر پشتبه‌شت به‌ نه‌خشه‌ی (4و5)، له‌ ڕیگه‌ی به‌کارهێنانی تولى Buffer له‌ پرۆگرامی ArcGIS، پالپشت به‌ پێوه‌ری ئاماژه بۆ کراو.

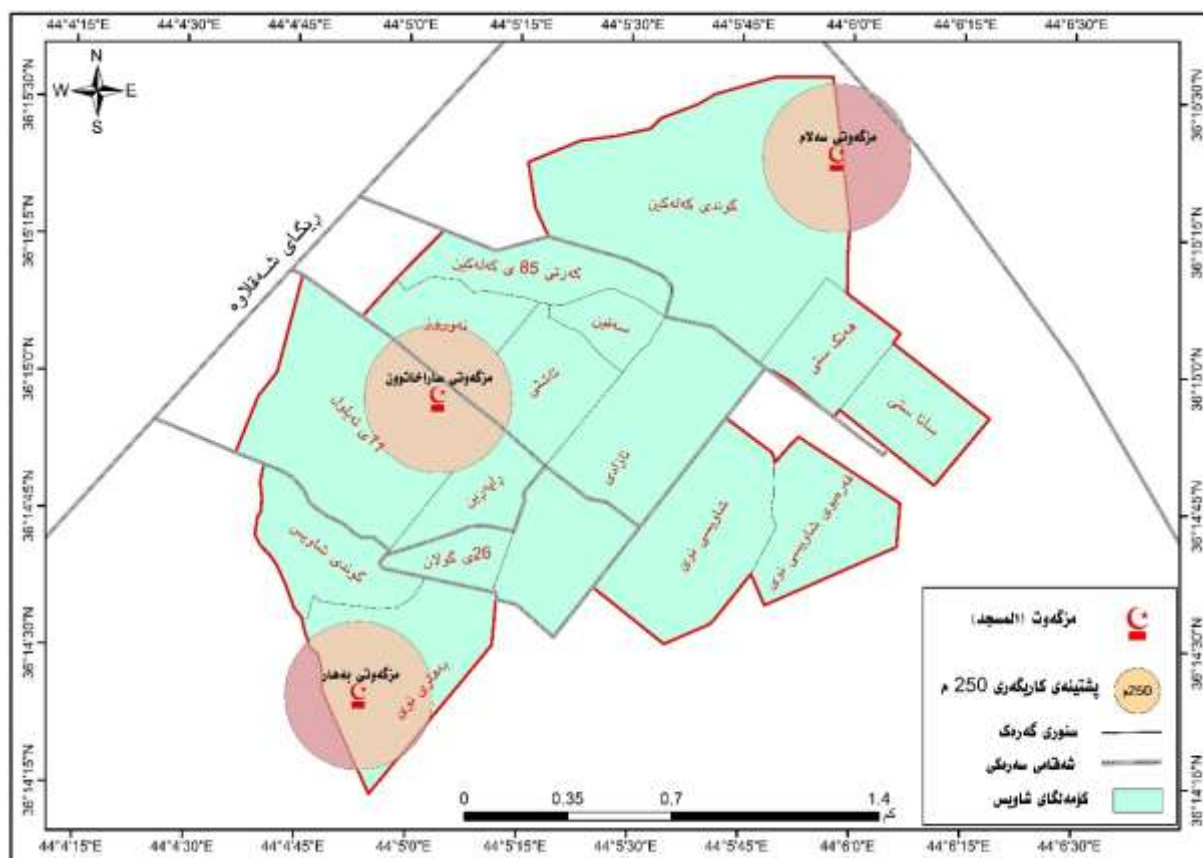
خشته‌ی (4) پشتینه‌ی کاریگه‌ری مزگه‌وتی هینی (الجامع) له کومه‌لگای شایس بۆ سالی 2025

سەرچاوه: کاری تویژه له ڕیگه‌ی به‌کارهێنانی توله‌کانی (Buffer)، له چوارچیوه‌ی پرۆگرامی ArcGIS، به پشتبەستن به زانیارییه به‌دهست هاتووکان

ب- مزگه‌وت (المسجد): به سه‌یر کردن له خشته‌ی (6) و نه‌خشی (5) بۆمان به دیار ده‌که‌وێت، که‌وا پشتینه‌ی کاریگه‌ری ئەم خزمه‌تگوزارییه به پووبه‌ری (44.7 هکتار) که ده‌کاته ڕیژه‌ی (14.2%) ی کۆی ناوچه‌ی توێژینه‌وه له‌خۆ ده‌گرێت، به شیک له پووبه‌ری پشتینه‌ی کاریگه‌ری هه‌ر یه‌ک له مزگه‌وتی (سه‌لام و به‌هار) ده‌که‌ونه ده‌ره‌وه‌ی سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه، هۆکاری ئەمه‌ش بۆ ئەوه ده‌که‌رێته‌وه، که‌وا ئەم دوو مزگه‌وته له سه‌ر سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه هه‌له‌که‌وتونه، هۆکاری که‌می داپۆشینی پشتینه‌ی کاریگه‌ری ئەم خزمه‌تگوزارییه‌ش بۆ که‌می ژماره‌ی مزگه‌وته‌کان (المسجد) ده‌که‌رێته‌وه. که‌می ئەم خزمه‌تگوزارییه‌ش بۆ ئەوه ده‌که‌رێته‌وه، که‌ هه‌موو مزگه‌وته‌کانی هینی (الجامع) له ناوچه‌ی توێژینه‌وه، جگه له‌وه‌ی نوێژی هه‌ینیان تیا دا ئەنجام ده‌دری و نوێژه فه‌رزه‌کانیشی تیا دا ئەنجام ده‌دری، بۆیه ده‌کریت بڵێن، سه‌ره‌پای که‌می ژماره‌ی ئەم خزمه‌تگوزاریانه، به‌لام به که‌موکۆپی هه‌ژمار نا‌کریت، به هۆی ئەنجامدانی نوێژه فه‌رزه‌کان له مزگه‌وته‌کانی هینی (الجامع) تیا‌اند.

نەخشەی (5) پشتینهی کاریگه‌ریی مزگه‌وت (المسجد) له کۆمه‌لگای شاویس بۆ ساڵی 2025

سەرچاوه: کاری تویژەر له ڕیگه‌ی به‌کارهێنانی توله‌کانی (Buffer)، له چوارچێوه‌ی پرۆگرامی ArcGIS، به پشتبەستن به زانیارییه به‌ده‌ست هاتووکان

2- توانستی وه‌زیری خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان: مه‌به‌ست لی زانینی توانستی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کانه، بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ش هه‌ریه‌ک له پێوه‌ری (دانیش‌توان به‌رامبه‌ر به ژماره‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کان و هه‌لسه‌نگاندنی رۆوبه‌ری خزمه‌تگوزارییه‌کان) به پێی پێوه‌ری ئاماژه بۆ کراو له‌خواره‌وه هه‌لسه‌نگاندنیان بۆ کراوه‌وه و که‌موکورتییه‌کانیان ده‌ستنیشان کراوه:-

أ- پێوه‌ری دانیش‌توان به‌رامبه‌ر به ژماره‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کان: مه‌به‌ست لی زانینی ژماره‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کانه به‌رامبه‌ر به دانیش‌توان، به جۆریک به پێی پێوه‌ری پلاندانانی هه‌ریمی کوردستان بۆ یه‌ک خزمه‌تگوزاریی ئایینی وه‌ک (مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع) و (مزگه‌وت(المسجد) به‌رامبه‌ر به (5000)هه‌زار له ژماره‌ی دانیش‌توان دیاری کراوه (عبو، 2020، ص569)، به سه‌یر کردن له خسته‌ی (7) تییینی ئه‌وه ده‌که‌ین، که‌وا ژماره‌ی (مزگه‌وته‌کانی هه‌ینی و مزگه‌وت) خۆی له (15) دانه ده‌بینێته‌وه. هه‌لبه‌ته ئەم ژماره‌یه‌ش به‌راورد به پێوه‌ری پلاندانان (11) خزمه‌تگوزاری زیاده، ئه‌مه‌ش به خالێکی یه‌کجار باش داده‌نریت و ده‌ست گه‌یشتنی هاوولاتیان به‌م خزمه‌تگوزاریانه زۆر ئاسانه. هه‌رچی تایبه‌ته به خزمه‌تگوزاری (هۆلی بۆنه‌کان و سه‌نته‌ری

له بهرکردنی قورئان و تهکیه) ئاماژه به پێوهریکی دیاری کراو نه دراوه، هه ر بۆیه باس نه کراوه و هه لسه نگاندنیان بۆ نه کراوه.

خشته ی (7) ژماره ی خزمه تگوزاری ئایینی و دانیشنوان و هه لسه نگاندنیان

خزمه تگوزاری ئایینی	ژماره ی خزمه تگوزاری	ژماره ی دانیشنوان	پێویستی	بارودۆخ
مزگه وتی هه یینی (الجامع)	12	27450	6	11 خزمه تگوزاری زیاده
مزگه وت (المسجد)	3			
کۆی گشتی	15			

سه رچاوه: امیر قادر عزیز (2013) هه لسه نگاندنی جوگرافی به کارهێنانی زهوی ئایینی له شاری ههولێر به کارهێنانی سیسته می زانیارییه جوگرافییه کان (GIS)، نامه ی ماسته ر (بلاونه کراوه)، زانکۆی سه لاهه ددین، کۆلیژی ئاداب، به شی جوگرافیا. پشته به ست به زانیارییه به ده ست هاتووه کانی ناوچه که.

ب- پێوه ری پووه ر: ئه م پێوه ره مه به ست لێ ده سنیشان کردنی پووه ری خزمه تگوزارییه ئایینییه کان و به راورد کردنیانه به پێوه ره کانی پلاندان، چونکه هه ر یه ک له م خزمه تگوزاریانه به پێی پێوه ر پووه ریکی دیاری کراوی بۆ ده ستیشان کراوه، و هه ر که موکو رتییه ک له پووه ری ئه م خزمه تگوزاریانه به واتای لاوازی له جێبه جێ کردنی پلاندانان دیت له کاتی بنیاتنانیاند، پێویسته چاره سه ری گونجاویان بۆ بدۆز ریته وه. بۆ ئه م مه به سته ش به پێی پێوه ری پلاندانانی هه ری می کوردستان- وه زا ره تی ئه وقاف و کاروباری ئایینی پووه ری (2000 م²) بۆ (مزگه وتی هه یینی (الجامع) و (1200 م²) بۆ مزگه وت (المسجد) دیاری کراوه (عزیز، 2013، ل 126).

به سه یر کردن له خشته ی (7) بۆمان به دیار ده که ویت، که وا له کۆی (12) مزگه وتی هه یینی (الجامع) پووه ری 5 دانه یان که مته ره له پێوه ر، ئه وانیش هه ر یه ک له مزگه وته کانی هه یینی (نور، گوندی شاو یس، گوندی که له کین، حاجی زیاد، خه یلانی) ده گریته وه. گشت مزگه وته کانی تری هه یینی پووه ریان زیاتره له پێوه ر، ئه مه ش به خالکی باش داده نریت بۆ ئه م خزمه تگوزاریانه له ناوچه که دا. هه لبه ته بچوکی پووه ری مزگه وته کانی هه یینی ناوبراو بۆ ئه وه ده که ریته وه، که وا له لایه ک ژماره ی مزگه وته کانی ئه م جو ره له ناوچه ی تو یژینه وه زیاتره له پێوه ر و له لایه کی تریش ه وه به هۆی هه بوونی بچوکی پووه ری ئه و پارچه زهوییه ی ته رخان کراوه بۆ بنیاتنانیان، که زۆر جار له لایه ن که سیکی خیرخواز بنیاتنراوه، به شیکی زۆریان ئاره زووی ئه وه یان هه یه ناوی مزگه وته که ش هه ر به ناوی خۆیان بکه ن. که ئه م دیاریده یه ش له ناوچه ی تو یژینه وه به شیوه یه کی ئاشکرا به دی ده ک ریت.

هه رچی تایبه ته به پووه ری مزگه وت (المسجد) به سه یر کردن له خشته که دا تی یینی ئه وه ده که ی، که وا له کۆی سی مزگه وت دوو مزگه وتیان له وانه ش مزگه وتی (سه لام و سارا خاتوون) پووه ریان له پێوه ری دیاری کراو که مته رن. هه لبه ته ئه مه ش بۆ ئه وه ده که ریته وه،

که‌وا و وینه‌کراوه، که‌ته‌ن‌ها نوێژه‌فهرزه‌کان تیادا ئه‌نجام ده‌دریت و پێوسی‌تی به‌پروبه‌ری فراوان نییه. هه‌رچی مزگه‌وتی (به‌هاره) له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی پروبه‌ره‌که‌ی زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر، به‌لام له‌ ئیستادا ته‌ن‌ها نوێژه‌ر فهرزه‌کانی تیادا ئه‌نجام ده‌دریت، ره‌نگه‌ له‌ ئاینده‌دا ئه‌مه‌ش بۆ نوێژی هه‌ینی سودی لێ وهر‌بگریت.

خشته‌ی (7) پروبه‌ری خزمه‌تگوزاریه‌ ئایینییه‌کانی کۆمه‌لگای شایس بۆ ساڵی 2025، و هه‌لسه‌نگاندنیان به‌ پێوه‌ری ئاماژه‌ بۆ کراو.

ژ	خزمه‌تگوزاری ئایینی	پروبه‌ر / م 2	بارودۆخ
1	مزگه‌وتی شیخ برام	3000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
2	مزگه‌وتی نور	1000	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
3	مزگه‌وتی گوندی شایس	500	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
4	مزگه‌وتی کریچیان	5000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
5	مزگه‌وتی حاجی محمد سو‌فی	6000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
6	مزگه‌وتی سانا	3000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
7	مزگه‌وتی گه‌وره‌ی شایس	2750	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
8	مزگه‌وتی ناشتی	4000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
9	مزگه‌وتی گوندی که‌له‌کین	1250	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
10	مزگه‌وتی حاجی زیاد	1250	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
11	مزگه‌وتی حاجی نسرالدین	4000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
12	مزگه‌وتی ره‌حمه‌	1500	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
ک. گشتی	12 مزگه‌وت	33250	-
ژ	مزگه‌وت (المسجد)	پروبه‌ر / م 2	بارودۆخ
1	مزگه‌وتی به‌هار	3500	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
2	مزگه‌وتی سه‌لام	750	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
3	مزگه‌وتی سارا خاتوون	350	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
ک. گشتی	3	4600	-
ژ	خزمه‌تگوزاری ئایینی	پروبه‌ر / م 2	بارودۆخ
1	گۆپستانی که‌له‌کین	8000	زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر
2	گۆپستانی شیخ برام	9500	
3	گۆپستانی شایس	33000	
ک. گشتی	3	50500	

سه‌رچاوه: امیر قادر عزیز (2013) هه‌لسه‌نگاندنی جوگرافی به‌کارهێنانی زه‌وی ئایینی له‌ شاری هه‌ولێر به‌کارهێنانی سیسته‌می زانیارییه‌ جوگرافیه‌کان (GIS)، نامه‌ی ماسته‌ر (بلاونه‌کراوه)، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، کۆلیژی ئاداب، به‌شی جوگرافیا، پشت‌به‌ست به‌ سه‌ره‌دانی مه‌یدانی له‌ رێکه‌تی 15/16 ی 2025/8

هەرچی تایبەتە بە گۆرستانەکان، ئەم خزمەتگوزارییەش پێوەریکی دیاری کراوەی بۆ دانراوە، کە پێویستە بەشی دانیشتوانی هەر ناوچەیەک بکات بۆ ماوەی 20 سال، بە رێژەی (1%) ی سالانە لە کۆی گشتی ژمارەی دانیشتوان، بە جۆریک ڕووبەری هەر گۆریک دەبێت (4م²) بێت (عزیز، 2013، ل.20). ئەم پێوەرە بە پێوەریکی لەبار دادەنرێت بۆ پلاندانانی گۆرستانەکان، بە جۆریک لە ئیستادا کۆی ڕووبەری گۆرستانەکانی ناوچەی توێژینەو (50500م²) دەبێت. بەم شیوەیە بە سەر گۆرستانەکان دابەش بوونە، گۆرستانی شیخ برایم (9500م²) و گۆرستانی کەلەکین (8000م²) و گۆرستانی شاویش کە لە هەمان گەورەترە (33000م²) یە، بە جۆریک لە ئیستادا گۆرستانی شیخ برایم بە تەواوی پڕبوەتەو و جیگا مردوو ناشتن نەماوە، هەرچی تایبەتە بە دوو گۆرستانەکەی تر، ئەوا لە ئیستادا مردوو تیا دا دەنێژرێت، پالپشت بە سەردانی مەیدانی و چاوپێکەوتن لەگەڵ چەند کەسیکی ناوچەکە، دەکرێت بڵێن، لە ئیستادا نزیکەی 1 لە سەر 3 ی ئەم دوو گۆرستانە ڕووبەریان بەتالە، کە دەکاتە نزیکەی (14000م²) کە نزیکەی (33%) ی کۆی ڕووبەری ئەم دوو گۆرستانە، بە پێی پێوەری ناوبراو، ناوچەی توێژینەو لە ئیستادا پالپشت بە قەبارەی دانیشتوانەکەی پێویستی بە نزیکەی (11000م²) لە ڕووبەری گۆرستان هەیە بۆ 20 سالی ئایندە، هەر بۆیە دەکرێت بڵێن، ناوچەی توێژینەو بیکێشەیه لە ڕووی داوین کردنی ڕووبەیی تایبەت بە گۆرستان بۆ 20 سالی ئایندە، کە ئەمەش بە خالێکی باش دادەنرێت بۆ ناوچەکە بە گشتی و پلانی گۆرستانەکان بە تایبەتی.

چوارەم: شیکردنەوێ قورسایە ناوەندی دابەشبوونی دانیشتوان و دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان:-

ناوچەی قورسایە دانیشتوان بە پێوەریکی باش دادەنرێت بۆ پێوانەکردنی دابەشبوونی دامەزرێوە ئایینیەکان ئەمەش لە رێگەی جێبەجێ کردنی تەکنیکی (Wight Center) (سلیم و عزیز، 2015، ل.160)، مەبەست لێ دەستنیشان کردنی چەقی قورسایە دابەشبوونی دانیشتوان و دابەشبوونی جوگرافی خزمەتگوزارییە ئایینیەکانە بە سەر ئاستەکانی قورسایە دابەشبوونی دانیشتوان لە ناوچەکەدا، کە لەم رێگەیەو بۆمان دەردەکەوێت، ئایا دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان بە پێی قەبارەی دابەشبوونی دانیشتوان دابەش بوونە یاخود نا، بۆ ئەم مەبەستەش ناوچەی توێژینەو دابەش کراوە بە سەر پێنج ئاست لە قەبارەی دانیشتوان، کە ئاستی یەکەم ئەو شوێنانە لە خۆ دەگرێت، کەوا کەمترین ژمارەی دانیشتوانیان لە خۆ دەگرێت و ژمارەیان کەمترە لە (500) کەس، ئاستی پێنجەم کە کۆتا ئەو ناوچانە لە خۆ دەگرێت، کەوا زۆرترین قەبارەی دانیشتوانی تیا دایە و ژمارەکیان لە (2000) کەس زیاترە.

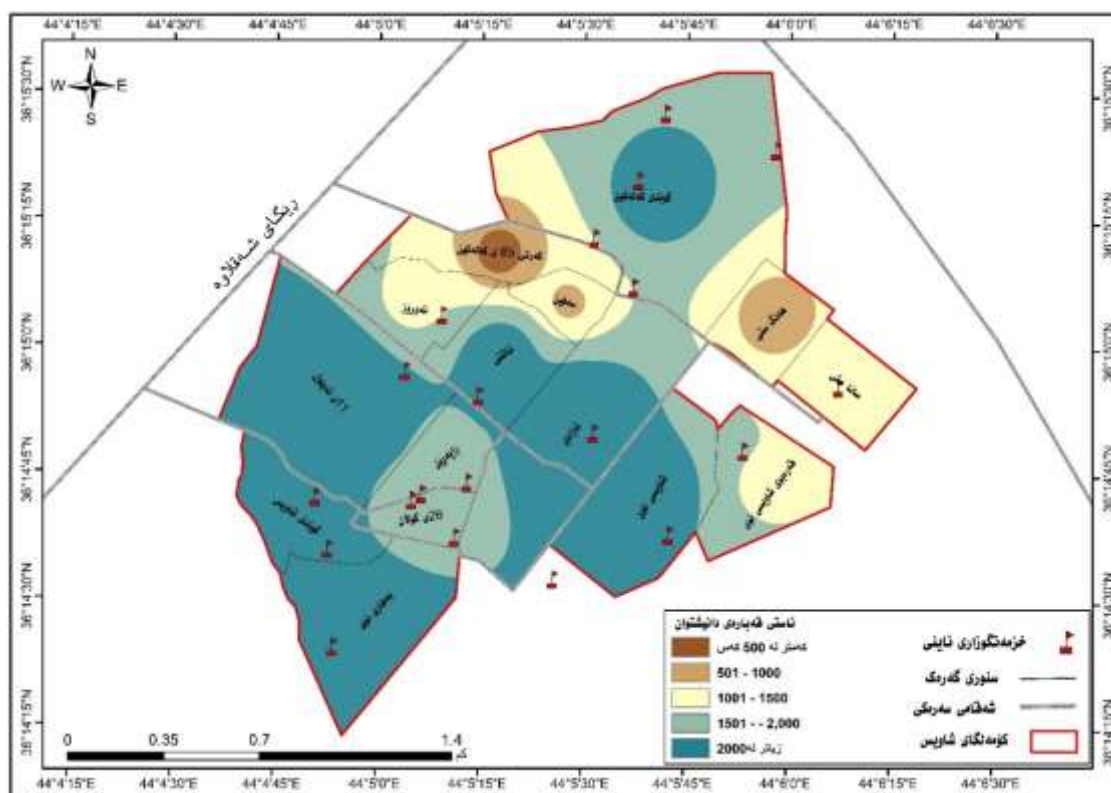
به تیروانین له خشتهی (8) و نهخشهیی (6) تیینی ئهوه دهکهین، ئاستی پینجهم، ئه و ناوچانهیه، که ژمارهیی دانیشتوانیان بهرزه و له (2000) کهس زیاتره، (9) خزمهتگوزاری له خۆ دهگریت. ههرچی ئاستی چوارهمه، ئهوهش به ئاستی بهرزای دانیشتوان ناو دهبریت، که ژمارهیی دانیشتوانی له نیوان (1501-2000) کهسه، (10) خزمهتگوزاری تیا دا بهدی دهگریت. ههرچی تایبهته به ئاستی سییهم، که به ئاستی مامناوهند دادهنریت، تهنها (1) خزمهتگوزاری بوونی ههیه. ههرچی ئاستی دووهم و یهکهمه، که به ئاستی نزمی قهبارهیی دانیشتوان ناسراون، هیچ خزمهتگوزارییهکی ئایینی تیا دا بهدی ناگریت. له شیکردنهوهی ههموو ئهمانه دهگهینه ئه و ئهجامهیی که دابهشبوونی خزمهتگوزارییه ئایینییهکان له ناوچهیی توێژینهوه تا رادهیهکی زۆر پالپشت به قهبارهیی دانیشتوان بووه له سه ر ئاستی گه رکهکانی کۆمه لگاکه. ئه مهش به و واتایه دیت، که و ا ره چاوی ئاسانی دهست گه یشتن به و خزمهتگوزاریانه کراوه و دانیشتوان به ئاسانی دهستیان پێی دهگات، ئه مهش به خالێکی باش دادهنریت بۆ ناوچهیی توێژینهوه.

خشتهی (8) ئاستی قهبارهیی دانیشتوان و دابهشبوونی خزمهتگوزارییه ئایینییهکان بۆ سالی 2024

ژماره	ئاست / ژ. دانیشتوان	ژمارهیی خزمهتگوزاری
1	ئاستی یهکهم / کهمتر له 500	0
2	ئاستی دووهم / 500 - 1000	0
3	ئاستی سییهم / 1001 - 1500	1
4	ئاستی چوارهم / 1501 - 2000	10
5	ئاستی پینجهم / زیاتر له 2000	9
	کۆی گشتی	20

سه رچاوه: حکومهتی ههریمی کوردستان، وهزارهتی شارهوانی، بهرپوهبهرایهتی شارهوانی شاپیس.

نەخشەی (6) سەنگی قورسای دانیشتون و دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاویس بۆ ساڵی 2025

سەرچاوە: کاری تویژەر لە ڕینگەیی بەکارهێنانی تۆلی (kriking) لە چوارچێوەی پرۆگرامی ArcGIS، پشێتەست بە زانیارییە بەدەست هاتووکان.

ئەنجام :

- 1- کۆمەڵگای شاویس تا ڕادەیەکی زۆر باش بیکەموکۆرییە لە ڕووی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان.
- 2- ژمارەی مزگەوتی هەینی و مزگەوتەکانی ناوچەی تویژینەوێ زیاتر لە پێوەر.
- 3- دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان بە شێوەیەکی بەربلای بە سەر زۆربەی گەڕەکانی کۆمەڵگاکە دابەش بوونە.
- 4- ڕووبەری بە شێک لە مزگەوتەکانی هەینی بچوکتەر لە پێوەر.
- 5- بوونی ڕووبەری پێویست بۆ گۆڕستان لە ناوچەکەدا بۆ 20 ساڵی ئایندە بەردەستە.

ڕاسپاردە:

- 1- بەردەوام گرنگی دان بە خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە ئایندەدا، چونکە لە گەڵ گەشەیی دانیشتون خواست لە سەر بڕو جۆری خزمەتگوزارییە ئایینیەکان زیاتر دەبێت.

- 2- فراوان کردنی ږووبه‌ری ئه‌و مزگه‌وتانه‌ی که‌وا ږووبه‌ریان بچوکتږه له پټوهر.
- 3- جیاکردنه‌وه‌ی هو‌لی بونه‌ ئایینی‌ه‌کان له ناو‌ه‌ره‌می مزگه‌وته‌کان، چونکه کارناسانی زیاتر ده‌کات بو‌ هاوولاتیان.

لیستی سه‌رچاوه‌کان:

یه‌که‌م - سه‌رچاوه کوردیی‌ه‌کان:

- 1- امیر قادر عزیز، (2013) هه‌لسه‌نگاندنی جوگرافی به‌کاره‌یتانی زه‌وی ئایینی له شاری هه‌ولێر به‌به‌کاره‌یتانی سیسته‌می زانیاریه جوگرافیه‌کان (GIS)، نامه‌ی ماسته‌ر (بلاونه‌کراوه)، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، کۆلیژی ئاداب، به‌شی جوگرافیا .
- 2- باسم قاسم سلیمان گۆران، (2022) شیکردنه‌وه‌یه‌کی جوگرافی بو‌ خزمه‌تگوزاری ئایینی له شاری به‌رده‌ره‌ش به‌به‌کاره‌یتانی سیسته‌می زانیاریه جوگرافیه‌کان (GIS)، نامه‌ی ماسته‌ر (بلاونه‌کراوه)، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، کۆلیژی ئاداب، به‌شی جوگرافیا .
- 3- هیوا صادق سلیم و امیر قادر عزیز، (2015)، تایبه‌تمه‌ندیه جوگرافیه‌کانی دابه‌ش‌بوونی مزگه‌وته‌کانی شاری کۆیه به‌به‌کاره‌یتانی ته‌کنیکه‌کانی سیسته‌می زانیاریه جوگرافیه‌کان (GIS) دووهم: سه‌رچاوه عه‌ره‌بییه‌کان:

- 1- عبدالکریم منصور الجدبه، الخدمات الدينية في محافظة عزة، رساله ماجستير (غير منشورة)، جامعة الاسلامیة-عزة، کلیة الآداب، قسم الجغرافیه، فلسطین .
- 2- مزگین محمد حسن عبو، (2020)، التقييم الجغرافية لخدمات المساجد في مندية دهوك، مجلة جامعة دهوك، المجلد 23، العدد 2 (العلوم الانسانية و الاجتماعية) ص 563-575 .
- 3- محمد صلاح مصطفى أبو صلاح، (2016) التحليل المکانی للخدمات التعليمية والصحية في محافظة طوباس، رساله ماجستير (غير منشوره)، جامعة بیرزینت، فلسطین .
- 4- میسون محیی هلال سرحان العقیلی، (2003)، أثر المسجد الجامع على المشهد الحضري للمدينة، اطروحه دکتوراه (غير منشورة)، معهد العالي للتخطيط الحضري والاقليمي .

سییه‌م: داموده‌زگا میریه‌کان

- 1- حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، (2025)، وه‌زاره‌تی شاره‌وانی و گه‌شتو گوزار، به‌پټو‌هه‌رایه‌تی شاره‌وانی شاو‌یس .
 - 2- وزارة التخطيط، هيئة التخطيط الأقليمي، قسم السكان و المستوطنات البشرية، أسس و معايير بناء مباني الخدمات العامة بغداد .
- چواره‌م: سه‌رچاوه‌کانی تر (چاوپټکه‌وتن).

7- چاوپیکه وتن له گه‌ل به‌رێز (یاسین محمد امین)، تویژهری ئایینی، پروانامه‌ی به‌کالۆریوس له زانستی ئیسلامی).

التحليل الجغرافي للتوزيعات الخدمات الدينية في (المجتمع شاويس) باستخدام نظم المعلومات الجغرافية (GIS)

الملخص

تعتبر الخدمات الدينية من أبرز الخدمات المقدمة للسكان في أي مجتمع ومدينة، لأن هذه الخدمات ترتبط ارتباطاً مباشراً بحياة الإنسان، وخاصة في المجتمعات الإسلامية، وتعتبر عاملاً أساسياً لتنمية أي مجتمع، وهو نوع الأنشطة الدينية التي تمثلها المؤسسات الدينية، والتي تشمل الجامع، والمسجد، وقاعة المناسبات الدينية، والتكية، ومركز تحفيظ القرآن، ومقبرة. الغرض من هذه الدراسة هو تحليل خصائص موقع الخدمات ووظيفتها، مع تحديد أوجه القصور وإيجاد الحلول المناسبة لها. ولتحقيق الهدف ينقسم البحث إلى أربعة محاور رئيسية: في المحور الأول يتم مناقشة مفهوم الخدمات والمنطقة الدراسة وفي المحور الثاني يتم شرح التوزيع الجغرافي لخصائص توزيعها وفي المحور الثالث يتم مناقشة تقييم موقع ووظيفة الخدمات وفي المحور الرابع، تمت مناقشة الوزن ومناقشة وزن مركز التوزيع السكاني وتوزيع الخدمات وخلصت الدراسة إلى أن منطقة الدراسة لم يكن بها أي قصور من حيث عدد الخدمات الدينية مثل الجامع والمسجد بل عدد الخدمات الدينية كان أعلى بكثير من المقياس.

الكلمات المفتاحية: التحليل، الخدمات، الدينية، الجامع ومسجد، GIS

پێشه‌کی:-

خزمه‌تگوزاری ئایینی له‌و خزمه‌تگوزارییه‌ به‌ره‌تیییه‌ که‌وا پێویسته‌ بۆ تاکه‌کانی هه‌ر کۆمه‌لگایه‌ که‌ فه‌راهه‌م بکریته‌، چونکه‌ راده‌ی پێشکه‌وتنی هه‌ر کۆمه‌لگایه‌ که‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ راده‌ی خزمه‌تگوزارییه‌ که‌ به‌ گه‌ستی و له‌ نیویاند خزمه‌تگوزارییه‌ ئایینییه‌ که‌ له‌ پرووی چه‌نده‌یه‌تی و چۆنیه‌تی و راده‌ی بوون و توانسته‌ی ئه‌و خزمه‌تگوزاریانه‌ به‌ شێوه‌یه‌ که‌ گونجاو بن له‌ گه‌ل پێوه‌ره‌کانی پلاندانان (الجدبه‌، 2016، ص2)، که‌ مه‌به‌ست لێیان جو‌ری ئه‌و چالاکییه‌ ئایینیانه‌ که‌ له‌ لایه‌ن دامه‌زراره‌ ئایینییه‌ که‌ وه‌ پێشکه‌ش ده‌کری، که‌ ئه‌وانیش بریتین له‌ (مزگه‌وت (مصلی)، مزگه‌وتی هه‌ینی (جامع)، هۆلی بۆنه‌ ئایینییه‌ که‌، ته‌کیه‌، سه‌ننه‌ری له‌ به‌رکردنی قورئان، گو‌رستان)، ئامانج له‌م تویژینه‌ وه‌یه‌ شیکردنه‌ وه‌ی تایبه‌مه‌ندییه‌ که‌نی دابه‌شبوونی شوینی و وه‌زیفی خزمه‌تگوزارییه‌ ئایینییه‌ که‌نه‌، له‌ گه‌ل زانیی ئاراسه‌ته‌ و شێوازی بلا‌وبوونه‌ وه‌ی خزمه‌تگوزارییه‌ که‌ له‌ کۆمه‌لگه‌دا، و ده‌ستنیشان کردنی که‌موکۆرییه‌ که‌نیان، به‌ مه‌به‌سته‌ی

له بهرچاو گرتنیان له لایه ن دهزگا په یوه نندار هکان له کاتی دانانی هر پلانیک، که مه بهستی بو بهروپیش بردنی شاره که داده پیریت.

گرنگی توپژینه وه: زانینی کیشه ی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان له پرووی شوینی و وهزیفی له کومه لگاکه دا، هه لسه نگانندیان به بهراورد به پیوه رهکانی پلاندانان به هایه کی گرنگی هه یه، چونکه خزمه تگوزاریه کان به گشتی و خزمه تگوزاریه ئایینییه کان به تایبه تی یه کیکن له که رته گرنگه کان و پولیکی گهره ی له پیشخستنی کومه لگا و زیندوو راگرتیدا هه یه، سه ره لانی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان، هه روه ها گه شه ی دانیشتون و فراوان بوونی شاره که ش پیوستی به وه هه یه، که وا له توپژینه وه یه کی له م شیوه یه دا باسیان لیوه بکریت.

ئامانجی توپژینه وه: هه لسه نگانندی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان له کومه لگاکه دا به مه بهستی زانینی پیداویستییه کانئیسیتا و ئاینده ی دانیشتوانه، که ئامانجی توپژینه وه که بریتییه له ده رخستنی شیوازهکانی دابه ش بوون و هه لسه نگانندی لایه نی شوینی و وهزیفی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان له ریگه ی کاری مهیدانی و بهراورد کردنیان به پیوه رهکانی پلاندانان و ده رخستی که موکورتیه کانیا.

گریمانه ی توپژینه وه: گریمانه ی ئه م توپژینه وه له وه وه سه ره چاوه ی گرتوه، که شیوازی دابه ش بوونی مزگه وتهکان پشتی به بنه ما و پیوه رهکانی پلاندانان نه بوه ستوه له کاتی بونیادنانیان، له گه ل درک کردن به هه بوونی که موکوری له لایه نی شوینی و وهزیفی ئه م خزمه تگوزاریانه.

سنوری توپژینه وه: خوی له سنوری شاره وانی کومه لگای شاویس ده بینیتوه، له پرووی کارگرییه وه سه ر به ناحیه ی که سنه زان و قه زای بنه سلاویه، که بارودوخی کومه لگاکه پروون ده کاته وه بو سالی (2024-2025) به پی نه خشه ی بنه رته ی کومه لگاکه.

میتودی توپژینه وه: له م توپژینه وه یه دا میتودی (وه سفی و شیکاری) به کارهاتوه بو وه سفکردنی خزمه تگوزاریه ئایینییه کان و شیکردنه وه ی توانستی شوینی و وهزیفی، بو ئه م مه بهسته ش سیسته می زانیاریه جوگرافیه کان (GIS) پولیکی گهره ی بینیه بو گه یشتن به ئامانجی توپژینه وه که.

یه که م: ناساندنی چه مک و زاراه کان و ناوچه ی توپژینه وه:

1- ناساندنی چه مک و زاراه کان: بابه تی توپژینه وه که خوی له کومه لیک خزمه تگوزاری ئایینی ده بینیتوه، هه لبه ته لیژده باس له کومه لگایه کی موسلمان ده کهین، به مه بهستی تیگه یشت له جوړاو جوړی خزمه تگوزاریه کان له خواره وه باسیان ده کهین،-:

أ- مزگه وتی ههینی (الجامع): بریتییه له و مزگه وتانه ی که نوپژی ههینی و نوپژی هه ر دوو جهژن و نوپژهکانی تریان تیا دا ئه نجام ده دریت و شوینی مینه ر له خوده گریت

(العقيلي، 2003، ص13)، مزگهوتی ههینی سهنته‌ری سهنگی قورسای له کۆمه‌لگای ئیسلامیدا و دامه‌زراوه‌یه‌کی خزمه‌تگوزاریی ده‌روونی و فکرییه، ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تی و شار پیک ده‌خات، که به‌شیکه له کۆمه‌لگا و پینداویستییه‌کانی دانیشتوان دابین ده‌کات (عزیز، 2013، ل8)

ب- مزگهوت (المسجد): بریتییه له شوینی په‌رس‌تشی و پارانه‌وه‌ی موسلمانان، هه‌روه‌ها دامه‌زراوه‌یه‌کی ئایینی و کۆمه‌لایه‌تی و په‌روه‌رده‌یییه و له گ‌رنگ‌ترین خزمه‌تگوزارییه گ‌شتییه‌کان ده‌ژمێردریت بۆ موسلمانان. ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌نته‌ریکه بۆ ب‌لا‌وب‌وونه‌وه‌ی ئایین و شوینیکیشه پ‌وژانه موسلمانان به گ‌شتی پینچ جار سه‌ردانی ده‌کهن به مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی نوێژه فه‌رزه‌کان و په‌رس‌تی خودای گه‌وره (الج‌دبه، 2016، ص8)

پ- هۆلی بۆنه‌کان (قاعه المناسبات الدينية): مه‌به‌ست لی ئه‌و هۆلانه بۆ مه‌به‌ستی ئایینی و به‌پ‌یوه‌چوونی بۆنه ئایینییه‌کان به‌کار‌دیت، وه‌ک پ‌وژی تازیه له کاتی کۆچی دوا‌ی که‌سه‌کان و زۆرجاریش هۆلی بۆنه ئایینییه‌کان بۆ ئه‌نجامدانی مه‌لود و شیرینی خواردنی پ‌وژی ماره ب‌پ‌ین به‌کار‌دیت.

ت- ته‌کیه (تکيه): ته‌کیه، رباط، زاویه، خانه‌قا، ئه‌مانه وشه‌ی هاوواتا و له ب‌ری یه‌کتر به‌کار‌دین، به‌جۆریک به‌و دامه‌زراوه ئایینیانه ده‌وتریت، که له هه‌ریمه موسلمانانه‌کان بوونیان هه‌یه، که مالیکی تایبه‌ت به‌چین و توێژیکی دیاریکراو و ناسراو به (ده‌رویش) تیا‌یدا کۆده‌بنه‌وه بۆ په‌رس‌تشی و خه‌لوه و داب‌ران، وه‌کو زیندوو کردنه‌وه‌ی یاده‌وه‌رییه‌کان و پ‌وژی له دایک‌بوونی پیغه‌مبه‌ر(د.خ) له سه‌ر بی‌ت (عزیز، 2013، ل9).

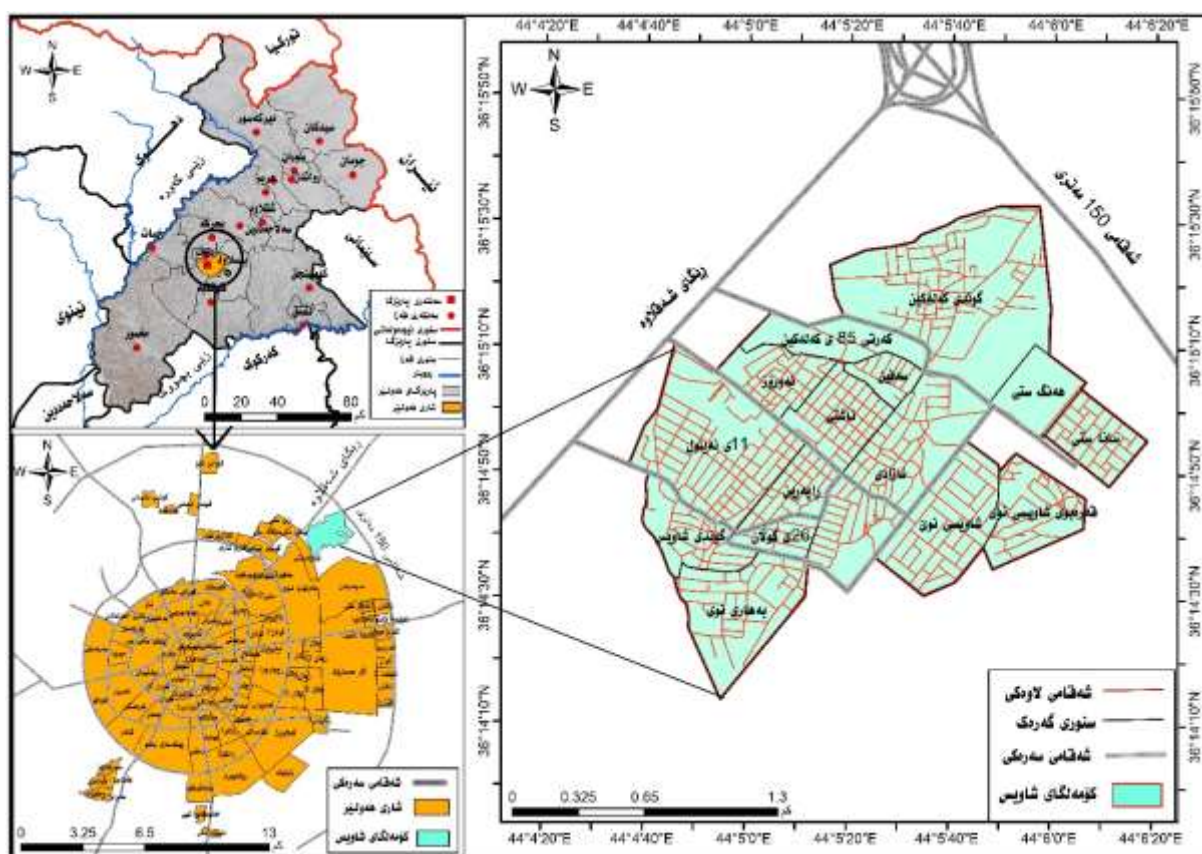
ج- سه‌نته‌ری له‌به‌رکردنی قورئان (مركز تحفیز القرآن): بریتییه له‌و شوینه‌ی بۆ له‌به‌رکردنی قورئانی پ‌یرو‌ز بنیاتنراوه، که له لایه‌ن خیرخوازان یان لایه‌نکی حکومی یان حیزبی به‌پ‌یوه‌ ده‌برد‌ریت و فیرخوازان فیری قورئان خویندن و له‌به‌رکردنی قورئان ده‌بن، له لایه‌ن که‌سانی ئایینی شاره‌زا وه‌ک مه‌لا یان فه‌قی سه‌ره‌په‌رش‌تی ده‌کرین و زۆر جاریش خولی پ‌یش‌ب‌رکی له‌به‌رکردنی قورئان تیا‌دا به‌پ‌یوه‌ ده‌چیت و له کۆتایشدا ب‌روانامه به به‌شداربووان ده‌به‌خ‌ش‌ریت. (مه‌لا یاسین محمد امین، چاوپیکه‌وتن).

ج- گۆپ‌ستان(المقبر): وشه‌ی گۆپ‌ستان به‌رامبه‌ر وشه‌ی قه‌برستانه، له وشه‌ی قه‌بر وه‌رگیراوه، بریتییه له شوینی ناشت‌نی مردوو، شوینیکه به‌ شیوه‌یه‌کی گ‌شتی ده‌که‌ویت‌ه ده‌ره‌وه‌ی ناوچه ئاوه‌دانیه‌کان یان هه‌ر شوینیکی به‌تال یان له سه‌ر شوینه به‌رزه‌کان به مه‌به‌ستی پاراستن یان له پ‌ووداوه سه‌روشه‌تییه‌کانی وه‌ک لافاو. به گ‌شتی دانیشتوان له پ‌وژانی بۆنه ئایینییه‌کان و پ‌شوه‌کاندا سه‌ره‌دانی ده‌کهن به مه‌به‌ستی نزا کردن و پارانه‌وه له خ‌وای گه‌وره بۆ مردوو‌ه‌کان، له کاتی ئیستاشدا گۆپ‌ستانه‌کان پانتاییه‌کی گه‌وره له نیش‌ینگه‌کان داگیر ده‌کهن (گۆران، 2022، ل18).

2- ناساندنی ناوچه‌ی توێژینه‌وه:

کۆمه‌لگای شاویس سەر بە ناحیەێ کەسەنەزان و قەزای بنەسلاوہیە، لە پرووی شوینی ئەستروئۆمییەو کەوتۆتە نیوان ھەر دوو بازنەێ پانی ($36^{\circ} 15' 50''$ و $36^{\circ} 14' 10''$) ی باکور و ھەر دوو ھێلی درێژی ($44^{\circ} 60' 20''$ و $44^{\circ} 40' 20''$) ی پۆژھەلاتی گۆی زەوی، لە پرووی پرووبەرھوہ کۆمەلگای شاویس نزیکەێ (314.2) ھکتارہیە، ژمارەێ دانیشتوانی بۆ سالی 2024 خۆی لە (27450) کەس دەبییوہتەوہ، لە پرووی شوینی جوگرافیەوہ کۆمەلگای شاویس دەکەویتە نیوان شەقامی 120 مەتر و 150 مەتری لە بەشی باکوری پۆژھەلاتی شارێ ھەولێر، بەو پێشە لە شوینیکی گرنکی شارێ ھەولێر ھەلکەوتوہ، ھاوکات شارێ ھەولێر پایتەختی ھەریمی کوردستان و گەورەترین شارێ ئەم ھەریمە، کە تا رادەیک دەکەویتە ناوہراستی پارێزگای ھەولێر و بەشی باکوری ولاتی عێراق، نەخشەێ (1).

نەخشەێ (1) شوینی جوگرافی و ئەستروئۆمی کۆمەلگای شاویس

سەرچاوہ: کاری تویژەر لە ریکەێ بەکارھێنانی پرۆگرامی ArcGIS، بە پشتبەستن بە حکومەتی ھەریمی کوردستان، وەزارەتی پلاندانان، ھۆبەێ GIS، و وەزارەتی شارەوانی، بەرپۆہبەراییەتی شارەوانی کۆمەلگای شاویس.

دووەم: دابەشبوونی جوگرافی و ئاراستەێ و شیوازەکانی دابەشبوونی خزمەتگوزاریە ئایینیەکان لە ناوچەێ تویژینەوہ: - لیکۆلینەوہ لە دابەشبوون نزیکترین بابەتە لە زانستی جوگرافیا، ھەر بۆیە بە خالی دەستپیک دادەنرێت لە تویژینەوہ جوگرافیەکاندا

(سلیم و عزیز، 2015، ل. 148)، بۆ ئەم بەمەستەش لە خوارەوه باس لە دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکانی ناوچەی توێژینەوه دەکەین:-

1- دابەشبوونی جوگرافی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان: بە سەیر کردن لە خشتە (1) و نەخشە (2) بۆمان بە دیار دەکەوێت، کەوا (15) مزگەوت لە ناوچەی توێژینەوه بەدی دەکرێت، لە نیویشیاندا تەنیا (3) خزمەتگوزاریان لە جۆری مزگەوت (المسجد) ه و بە سەر 12 گەرەکی کۆمەڵگاکەدا دابەشبوونە، بە جۆریک گوندی کە لە کین کە لە ئیستادا بوو تە گەرەکیک لە کۆمەڵگای شاویس بە پلەی یەکەم دێت، کە (2) مزگەوتی هەینی و (1) مزگەوت تیا دا بەدی دەکرێت، ئەوەش دەکاتە (20%) ی کۆی مزگەوتەکانی ناوچەی توێژینەوه، هۆکاری ئەمەش بۆ ئەوە دەگەرێتەوه کەوا ئەم گوندە ژمارەیی دانیشتوانی زۆرە و پووبەرێکی فراوانی هەیه بەراورد بە گەرەکیەکانی تر، هەرچی تایبەتە بە گەرەکیەکانی تر بۆ هەر یەکیکیان مزگەوتێک لەخۆدەگرێت، جگە لە گەرەکیەکانی (سەفین، هەنگ سستی) هیچ جۆرە مزگەوتێک تیا دا بەدی ناکرێت، هۆکاری ئەمەش لە لایەک بۆ بچوکی گەرەکیەکان و لە لایەکی تر بە هۆی کەمی ژمارەیی دانیشتوانی ئەم دوو گەرەکی و نزیک مزگەوتی گەرەکیەکانی تر لێیان وایکردوووە کە تا ئیستا هیچ مزگەوتێکی تیا دا دروست نەکراوە.

هەرچی تایبەتە بە خزمەتگوزارییەکانی تری ئایینی وەک (سەنتەری لەبەرکردنی قورئان و تەکیە) دەکەونە گەرەکی 26 ی گولان، هەرودەها (3) گۆرستان لە ناوچەی توێژینەوه بەدی دەکرێت، بە جۆریک (گۆرستانی شیخ برایم) دەکەوێتە گەرەکی راپەرین و گۆرستانی کە لە کین دەکەوێتە سنوری گەرەکی کە لە کین و گۆرستانی شاویس کە لە هەموان گەرەترە دەکەوێتە دەرەوهی سنوری شارەوانی بە دیارکراویش دەکەوێتە بەشی باشوری کۆمەڵگاکە، کە هاوسنورە لە گەڵ گەرەکی شاویسی نوێ و ئازادی. دەکرێت بڵێین تا رادەیهکی باش خزمەتگوزارییە ئایینیەکان بە سەر کۆمەڵگاکە بڵاوبەتەوه، کە ئەمەش بە خالێکی باش دادەنرێت و بە ئاسانی دانیشتوانی گەرەکیەکان دەستیان پێ دەگات. ئەوەی تایبەتە بە (هۆلی بۆنەکان) دەکرێت بڵێین گشت مزگەوتەکانی ناوچەی توێژینەوه لە کاتی پێویست وەک هۆلی بۆنە ئایینیەکان بە کار دێن بە تایبەتی بۆ پرسە دانان، هەر بۆیە شوێنەکانمان دەستینیشان نەکردوووە و هەلسەنگاندنمان بۆ نەکردوون، چونکە بەشیکە لە پووبەری گشتی مزگەوتەکان.

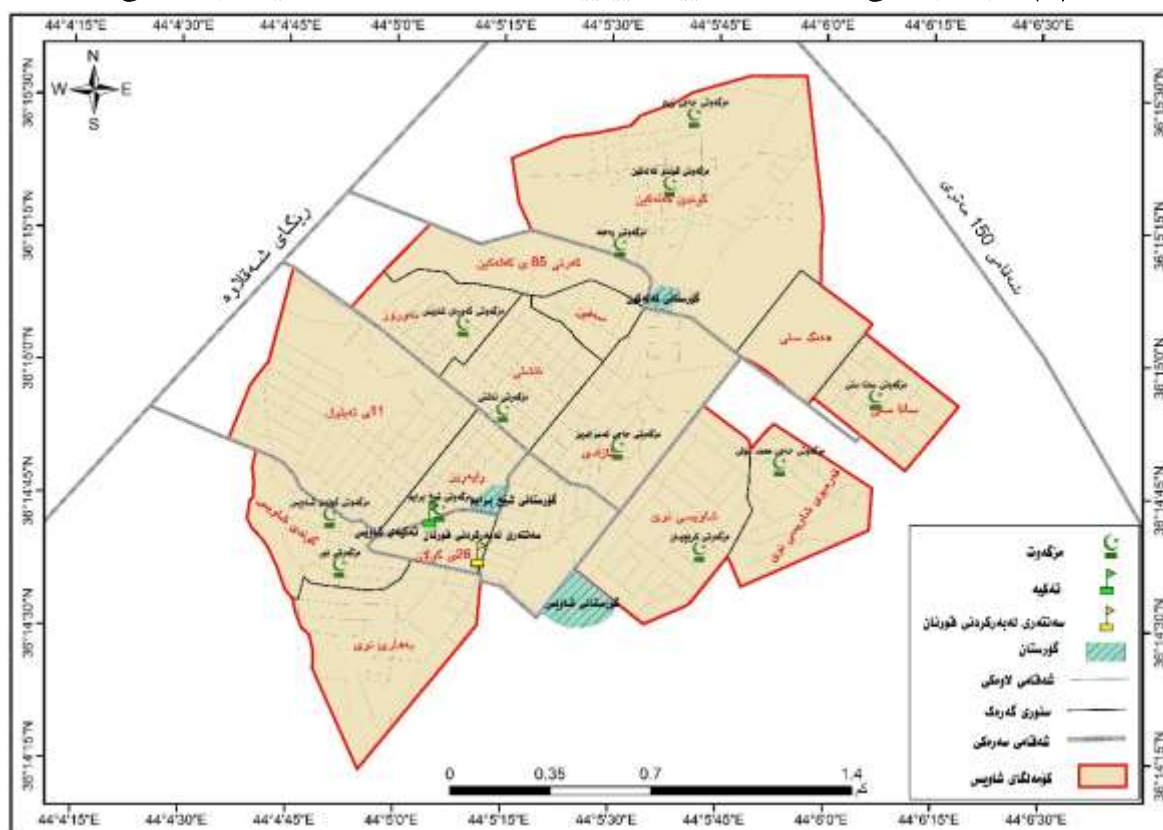
خشتە (1) دابەشبوونی جوگرافی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاویس بۆ سالی 2025

ژ	خزمەتگوزاریی ئایینی	جۆر	گەرەکی
1	مزگەوتی بەهار	مزگەوت (مسجد)	بەهاری نوێ

گوندى شاوئیس	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى نور	2
	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى گوندى شاوئیس	3
شاوئیسى نوئ	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى کرێچیان	4
قهرهبونى شاوئیسى نوئ	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى حاجى محمد سوڤى	5
سانا ستى	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى سانا	6
نهوړۆز	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى گهورهى شاوئیس	7
ئاشتى	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى ئاشتى	8
گوندى كهلهکین	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى گوندى كهلهکین	9
	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى حاجى زیاد	10
	مزگهوت (مسجد)	مزگهوتى سهلام	11
11ى ئهیلول	مزگهوت(مسجد)	مزگهوتى سارا خاتوون	12
رپهرین	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى شیخ برام	13
ئازادى	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى حاجى نسرالدین	14
کهرتى 85ى كهلهکین	مزگهوتى ههینی(الجامع)	مزگهوتى رهحمه	15
11 گهپهک	12 جامع و 3 مسجد	15 مزگهوت	ک. گشتى
گهپهک		خزمهتگوزارى ئایینی	ژ
26ى گولان		سهنتهرى لهبهکردنى قورئان	1
رپهرین		تهکیهى شاوئیس	2
گهپهک		خزمهتگوزارى ئایینی	ژ
گوندى كهلهکین		گورستانی كهلهکین	1
رپهرین		گورستانی شیخ برام	2
نزیك گهپهکی شاوئیسى نوئ و ئازادى		گورستانی شاوئیس	3
2 گهپهک		3 گورستان	ک.گشتى

سهرجاوه: کارت تویژەر پشت به سهرههانی مهیدانی له پیکهوتى 15/16ى 2025/8

نەخشەى (2) دابەشبوونی خزمەتگوزارییه ئایینییهکان له کۆمه‌لگای شاویس بۆ ساڵی 2025

سەرچاوه: کاری تویژه له ڕیگهی به‌کارهێنانی پرۆگرامی ArcGIS، پشتبەستن به سەردانی مه‌یدانی تویژه و به‌کارهێنانی Google Earth بۆ ده‌ستنیشان کردنی شوینی خزمەتگوزارییه‌کان.

2- ئاراسته‌ی و شیوازه‌کانی دابەشبوونی جوگرافی خزمەتگوزارییه ئایینییه‌کان:-

أ- ناوه‌ندی شوینی (Centre Mean) خزمەتگوزارییه ئایینییه‌کان : پاش جێبه‌جێ کردنی ته‌کنیکی ناوه‌ندی شوینی (Mean Centre) به‌ سەر خزمەتگوزارییه ئایینییه‌کانی ناوچه‌ی تویژینه‌وه ئه‌نجامه‌که‌ی له‌ خشته‌ی (2) و نەخشە‌ی (3) دا به‌ دیار ده‌که‌وێت، که ناوه‌ندی شوینی خزمەتگوزارییه ئایینییه‌کان که‌وتووه‌ سەر خالی ناوه‌ندی شوینی ناوچه‌ی تویژینه‌وه که ده‌که‌ونه سەر سنوری نیوان گه‌ره‌کی ئاشتی و گه‌ره‌کی ئازادی. ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌مان بۆ پوون ده‌بیته‌وه، که‌وا دابەشبوونی خزمەتگوزارییه‌کان به‌ ده‌وره‌ی خالی ناوه‌ندی شوینی خزمەتگوزارییه ئایینییه‌کان دابەشبوونه به‌ شیوه‌یه‌کی فراوان، چونکه‌ پووبه‌ری بازنه‌ی ئاراسته‌ی دابەشبوون (155 هه‌کتاره) که ده‌کاته زیاتر له (49%)ی کۆی پووبه‌ری ناوچه‌ی تویژینه‌وه، ئه‌مه‌ش ئاماژه‌یه بۆ دابەشبوونی خزمەتگوزارییه‌کان به‌ شیوه‌یه‌کی به‌رب‌لاو به‌ سەر گه‌ره‌که‌کانی ناوچه‌ی تویژینه‌وه.

خشته‌ی (2) ئەنجامی ناوەندی شوینی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاویس بۆ سالی 2025

خزمەتگوزاری	بەهای (X)	بەهای (Y)	ناوەندی شوینی
خزمەتگوزارییە ئایینیەکان	418227.7	4011841.3	گەرەکی ئازادی و گەرەکی ئاشتی

سەرچاوه: کاری تویژه‌ر به پشتبەستن به بنکە‌ی زانیارییە بەدەست‌هاتووکان لە جێبەجێ کردنی تەکنیکی ناوەندی شوینی بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە چوارچێوەی پرۆگرامی (Arc GIS).

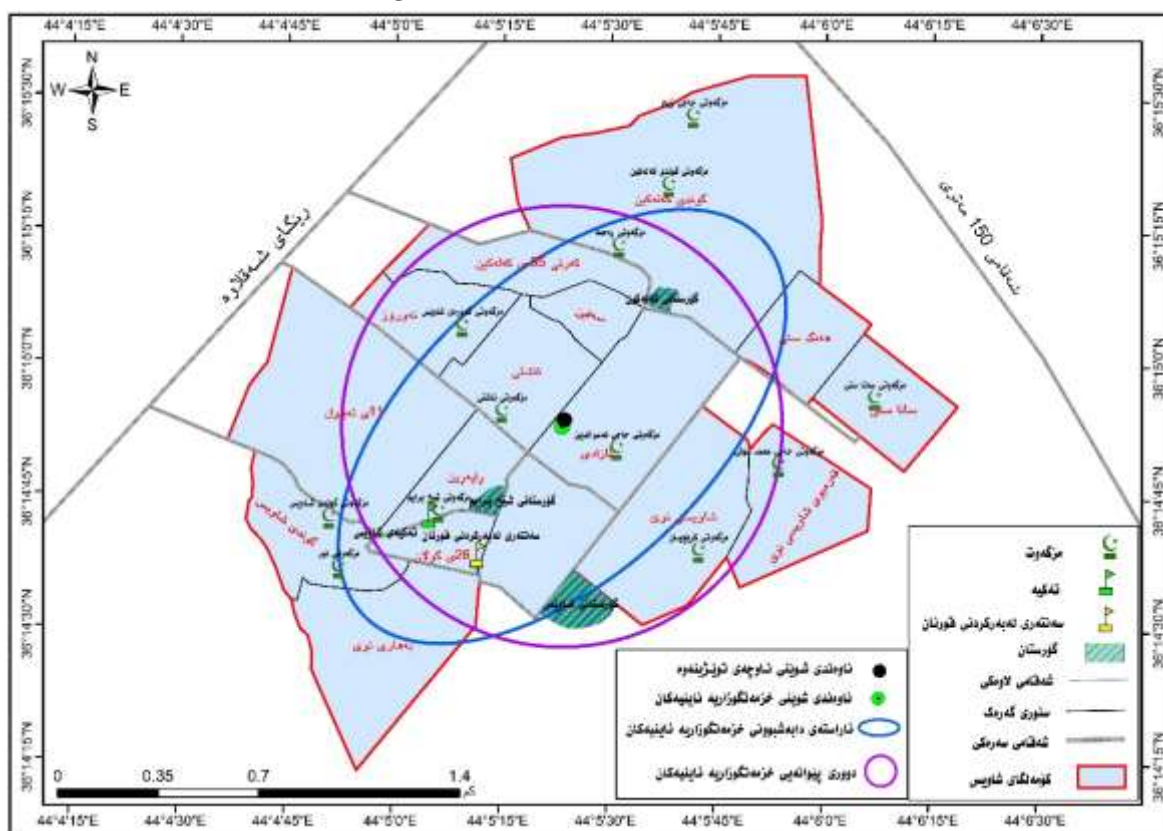
ب- ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوون (Direction Distribution) ی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان: پاش جێبەجێ کردنی تەکنیکی ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوون بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان، ئەنجامە‌کە‌ی لە خشته‌ی (3) و نە‌خشە‌ی (3) دەر‌دە‌کە‌وێت، کە ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان شیوە‌ی هێلکە‌یی وەر‌گرتوو، کە ناوەندی شیوە‌ی هێلکە‌ییە‌کە‌ شوینی ناوەندییە (Mean Centre)، ئەم شیوا‌زە‌ش شیوە‌ی دابە‌ش‌بوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکانی ناوچە‌ی تویژنە‌و پێ‌شان دە‌دات، تا رادە‌یه‌ک لە بە‌شی باکوری رۆژ‌ه‌ل‌ات بۆ بە‌شی باش‌ور رۆژ‌ئا‌وا هە‌لکە‌وتوو، بە‌ جو‌ریک (11) خزمەتگوزاری کە دە‌کاتە (55%) ی خزمەتگوزارییەکان لە کۆ‌ی (20) خزمەتگوزاری دە‌کە‌وێتە ناو بازنە‌ی ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوون، و پلە‌ی سو‌ر‌انە‌و‌دی (46.6) پلە‌یه‌ لە ئاراستە‌ی باکور بۆ بە‌شی رۆژ‌ه‌ل‌ات، ئە‌مە‌ش بۆ هە‌لکە‌وتە‌ی ناوچە‌ی لێ‌ک‌وێنە‌و‌ه دە‌گەر‌یتە‌و، کە تا رادە‌یه‌ک ئاراستە‌ی فراوان‌بوونی ئاو‌دان‌ی بۆ بە‌شی رۆژ‌ه‌ل‌ات و باکوری رۆژ‌ه‌ل‌ات بوو، ئە‌مە‌ش کاریگە‌ری لە سەر چۆنیە‌تی دابە‌ش‌بوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان هە‌بوو لە ناوچە‌کە‌دا.

خشته‌ی (3) ئەنجامی ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاویس بۆ سالی 2025

خزمەتگوزاری	بە‌های تە‌و‌ەرە‌کانی ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوون			خزمەتگوزارییە ئایینیەکان	پلە‌ی سو‌ر‌انە‌و‌دی	بە‌های (Y)	بە‌های (X)
	هێلکە‌ییە‌کە‌	هێلکە‌ییە‌کە‌	هێلکە‌ییە‌کە‌				
خزمەتگوزارییە ئایینیەکان	46.6	11	20	46.6	4011841.3	418227.7	418227.7

سەرچاوه: کاری تویژه‌ر به پشتبەستن به بنکە‌ی زانیارییە بەدەست‌هاتووکان لە جێبەجێ کردنی تەکنیکی ئاراستە‌ی دابە‌ش‌بوون بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە چوارچێوەی پرۆگرامی (Arc GIS).

نەخشەی (3) ناوەندی شوینی و ئاراستەی دابەشبوون و دووری پێوانەیی بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاویس بۆ سالی 2025

سەرچاوه: کاری تویژەر له ڕینگه‌ی به‌کارهێنانی توله‌کانی (Mean Center, Direction, Standard Distance) له چوارچێوه‌ی پرۆگرامی (Arc GIS), پشتمه‌ست و پالېشت به زانیارییه به‌دهست هاتوه‌کان.

پ- دووری پێوانه‌یی (Standard Distance) ی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان: پاش جێبه‌جێ کردنی ته‌کنیکی دووری پێوانه‌یی به سهر خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان, ئه‌نجامه‌که‌ی له خسته‌ی (4) و نه‌خشه‌ی (3) به دیار ده‌که‌وێت, که خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له دابه‌شبوونیاندا به ده‌وری ناوه‌نده شوینییه‌که‌یاندا زیاتر مه‌یلیان به‌ره‌و دابه‌شبوونیکی سروشتی ده‌چیت, به گۆڕه‌ی ئه‌نجامی دووری پێوانه‌یه‌یه‌که‌یان, که نزیکه له ڕێژه‌ی سروشتیه‌وه, به جۆریک (65%) ی خزمه‌تگوزارییه‌کان که‌وتووته نیو بازنه‌که‌وه و نیوه تیره‌ی دووری پێوانه‌یه‌یه‌که‌ی ده‌گاته نزیکه‌ی (م 767.4), پووبه‌ری بازنه‌که‌ی ده‌گاته نزیکه‌ی (185.2 هکتار), که به ڕێژه‌ی نزیکه‌ی (60%) ی کۆی پووبه‌ری ناوچه‌ی تویژینه‌وه له‌خۆ ده‌گرێت, پالېشت به هه‌موو ئه‌مانه ده‌گه‌ینه ئه‌و ئه‌نجامه‌ی که بێتین تا راده‌یه‌ک دابه‌شبوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له ناوچه‌ی تویژینه‌وه شیوازیکی سروشتی وه‌رگرتوو و به سهر زۆربه‌ی به‌شه‌کانی کۆمه‌ڵگه‌که دابه‌شبوونه, پالېشت به‌و یاسایه‌ی که ده‌لیت: ئه‌م بازنه‌یه ئه‌گه‌ر (68.27 %) توخمه‌کانی دیار ده‌که‌ی له‌خۆ گرتبێت, ئه‌وا توخمه‌کانی ئه‌و دیاریده‌یه به شیوه‌یه‌کی سروشتی دابه‌شبووه, جگه

لەمە ھەر جۆرە دابەشبوونیەک دەکەوێتە ژێر کاریگەری چەند فاکتەرێکی ترەو (سلیم و عزیز، 2015، ل 153)، ئەمەش بەلگەیەکى پوونی پلاندانانمان پیشان دەدات لە بنیاتنان و دابەشبوونی خزمەتگوزارییەکان، ھەلبەتە ئەمەش بە خالێکی باش دادەنرێت بۆ ناوچەکە.

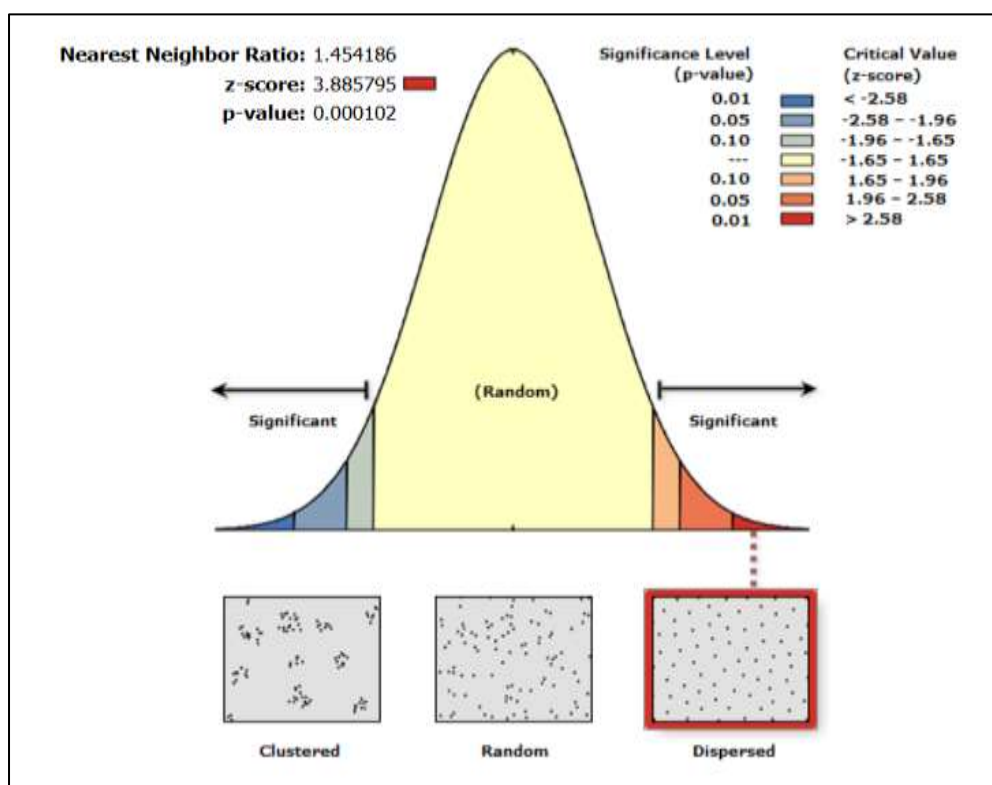
خشتەى (4) ئەنجامى دوورى پێوانەى بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاوێس بۆ سالی 2025

خزمەتگوزاری	بە ھای (X)	بە ھای (Y)	خزمەتگوزار ی	ژ.خ. ناو بازنەى دوورى پێوانەى	دوورى پێوانەى	پووبەر /هکتار
خزمەتگوزاری یە ئایینیەکان	418227.7	4011841.3	20	13	767.4	185.2

سەرچاوە: کاری تویژەر بە پشتبەستن بە بنکەى زانیارییە بەدەست ھاتووکان لە جیھەجی کردنی تەکنیکی دوورى پێوانەى بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە چوارچێوەى پرۆگرامى (Arc GIS)

ت- پەيوەندى نزیكترى ھاوسى (Nearest Neighbour Analysis) بۆ خزمەتگوزارییە ئایینیەکان: پاش جیھەجی کردنی تەکنیکی ھاوکۆلکەى نزیكترین ھاوسى (Nearest Neighbour Analysis)، بۆ شوینى خزمەتگوزارییە ئایینیەکان ئەنجامەکەى لە خشتەى (5) و شێوەى (1) دا دەردەکەوێت، کە بە ھای پێوەرى (Z- Score) بریتییه لە (3.8) ئەم نرخەش دەکەوێتە دەرەوێ پشیتینەى ناچارى (Critical Value) کە (2.58- تا 2.58) ە. واتە، کەوتووێتە ناوچەى پەسەندەکراو بە ھۆى ئەوێ ژمارەکە موحەبە بەو واتایە دیت، کەوا شێوازی دابەش بوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە ناوچەى تویژینەو شێوازیکی لە یەک دوورى وەرگرتوو، ھەر وەھا نرخى شیکردنەوێ پەيوەندى ھاوسىیەتى گەشتووێتە (1.45)، ئەمەش بەلگەى لە سەر ئەوێ شێوازی دابەش بوونەکیان شێوازیکی لە یەک دوورى دەنوییت، ھۆکارى ئەمەش بۆ ئەو دەگەریتەو، کەوا خزمەتگوزارییەکان تا پادەیک بە سەر زۆربەى بەشەکانى کۆمەڵگاکە دابەش بوونە، ھەلبەتە ئەمەش بە خالێکی باش دەدەنریت و دەستگەیشتن بەو خزمەتگوزاریانە لە لایەن دانیشتوانى ناوچەکە ئاسانە.

شیوه‌ی (1) نه‌نجامی په‌یوه‌ندنی نزیکترین هاوسی بۆ خزمه‌تگوزارییه فیدرکارییه‌کان له کۆمه‌لگای شاویس بۆ سالی 2025

سه‌چاوه: کاری تویژه له ڕیگه‌ی به‌کاره‌ینانی پرۆگرامی ArcGIS، به‌پشتبەستن به‌ زانیارییه به‌ده‌ست هاتووه‌کان

خشته (5) به‌های نزیکترین هاوسی و شیوازی دابه‌شبوونیان

شیوازی دابه‌شبوون	به‌های نزیکترین هاوسی (R)
کۆکراوه‌یی (متجمع)	0.09 – 0.00
له‌یه‌ک نزیک کۆکراوه‌یی (متقارب عنقودی)	0.49 – 0.1
له‌یه‌ک نزیک هه‌ره‌مه‌کی (متقارب عشوائی)	0.99 – 0.50
هه‌ره‌مه‌کی (عشوائی)	1.19 – 1.00
له‌یه‌ک دوور (متباعد)	2.149 – 1.20

سه‌چاوه: محمد صلاح مصطفى أبو صلاح، التحليل المکانی للخدمات التعليمية والصحية في محافظة طوباس، رساله ماجستير (غير منشوره)، جامعة بيرزنت، فلسطين، 2016، ص 29.

سێیه‌م: هه‌ڵسه‌نگاندنی توانستی شوێنی و وه‌زیفی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان:-

1- توانستی شوێنی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان (Buffer): مه‌به‌ست لێی ده‌ستتیشان کردنی خالی کۆتایی دووری ئه‌و خزمه‌تگوزارییه‌یه، که‌وا خزمه‌تگوزارییه‌یه‌که پێ ده‌گات، به پێی پێوه‌ری پلاندانانی هه‌ریمی کوردستان- وه‌زاره‌تی ئه‌وقاف و کاروباری ئایینی، ئه‌و دوورییه بۆ (مزگه‌وته‌ی هه‌ینی (الجامع) 500م و بۆ (مزگه‌وته‌ی (مسجد) 250م دیاری کراوه (عزیز، 2013، ل108). له‌ خواره‌وه پشتتینه‌ی کاریگه‌ری بۆ هه‌ر یه‌ک له‌م دوو خزمه‌تگوزارییه ده‌ستتیشان ده‌که‌ین و شیکردنه‌وه‌ی گونجاویان بۆ هه‌ڵسه‌نگاندن بۆ باوردۆخی ناوچه‌که ده‌که‌ین، به‌م شیوه‌ی خواره‌وه:-

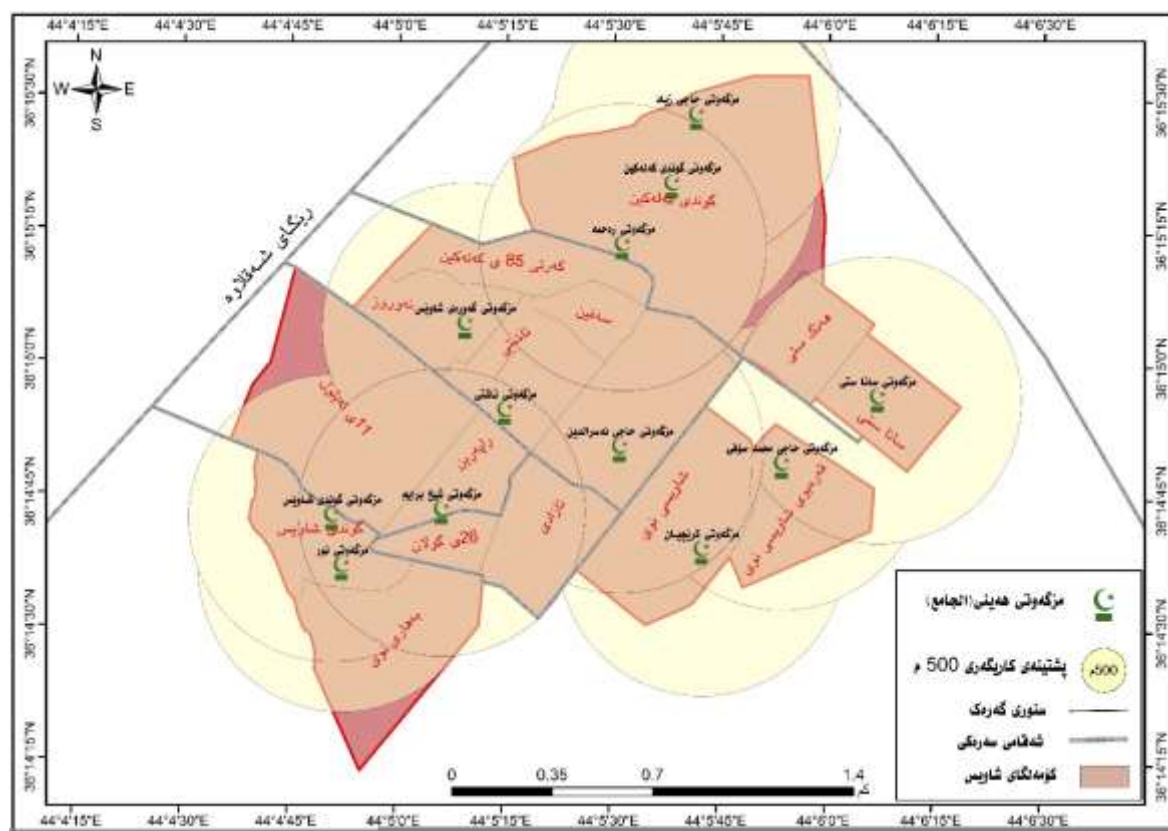
أ- مزگه‌وته‌ی هه‌ینی (الجامع): به‌ سه‌یر کردن له‌ خشته‌ی (6) و نه‌خشه‌ی (4) بۆمان به‌ دیار ده‌که‌وێت، که‌وا پشتتینه‌ی ئه‌م خزمه‌تگوزارییه تا راده‌یه‌ک ته‌واوی گه‌ره‌که‌کانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه‌ی داپۆشیوه و به‌ ناویه‌ک داچوونیک زۆر تیا دا پویداوه، ئه‌مه‌ جگه‌ له‌وه‌ی به‌شیک له‌ سنووری پشتتینه‌ی کاریگه‌ری ئه‌م خزمه‌تگوزاریانه له‌ چه‌ند لایه‌که‌وه سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه‌یان تیپه‌راندووه، هۆکاری ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌وه ده‌گه‌ڕێته‌وه، که‌وا ژماره‌ی مزگه‌وته‌کانی هه‌ینی له‌ ناوچه‌ی توێژینه‌وه ژماره‌یان زۆره و به‌ شیوه‌یه‌کی ب‌لاو به‌ سه‌ر گه‌ره‌که‌کان دابه‌ش بوونه، ئه‌مه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که‌وا سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه به‌ گشتی و پووبه‌ره‌ی گه‌ره‌که‌کان به‌ تاییه‌تی بچووک، هه‌موو ئه‌مانه وایکردووه، که‌وا هه‌موو به‌شه‌کانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه بکه‌وێته ژێر پشتتینه‌ی کاریگه‌ری ئه‌م خزمه‌تگوزاریانه، هه‌لبه‌ته ئه‌مه‌ش به‌ خالیک باش داده‌نریت بۆ ناوچه‌که و ده‌ست گه‌یشتنی هاوولا‌تیان به‌م خزمه‌تگوزارییه ئاسانه، ئه‌مه‌ش به‌و واتایه دێت، که‌وا دانیش‌توانی ناوچه‌ی توێژینه‌وه به‌ که‌متر له‌و دوورییه‌ی دیاری کراوه ده‌ستیان به‌م خزمه‌تگوزارییه ده‌گات.

خشته‌ی (6) داتای پشتتینه‌ی کاریگه‌ری خزمه‌تگوزاری ئایینی ناوچه‌ی توێژینه‌وه

خزمه‌تگوزاری ئایینی	پووبه‌ری پشتتینه‌ی کاریگه‌ری	% ناوچه‌ی توێژینه‌وه	که‌موکورتی
مزگه‌وته‌ی هه‌ینی (الجامع)	311.4 هکتار	99.1%	که‌متر له‌ 1%
مزگه‌وته‌ی (المسجد)	44.7	14.2%	85.8%

سه‌رجاوه: کاری توێژهر پشتتیه‌شت به‌ نه‌خشه‌ی (4و5)، له‌ ڕیگه‌ی به‌کارهێنانی تولى Buffer له‌ پرۆگرامی ArcGIS، پالپشت به‌ پێوه‌ری ئاماژه بۆ کراو.

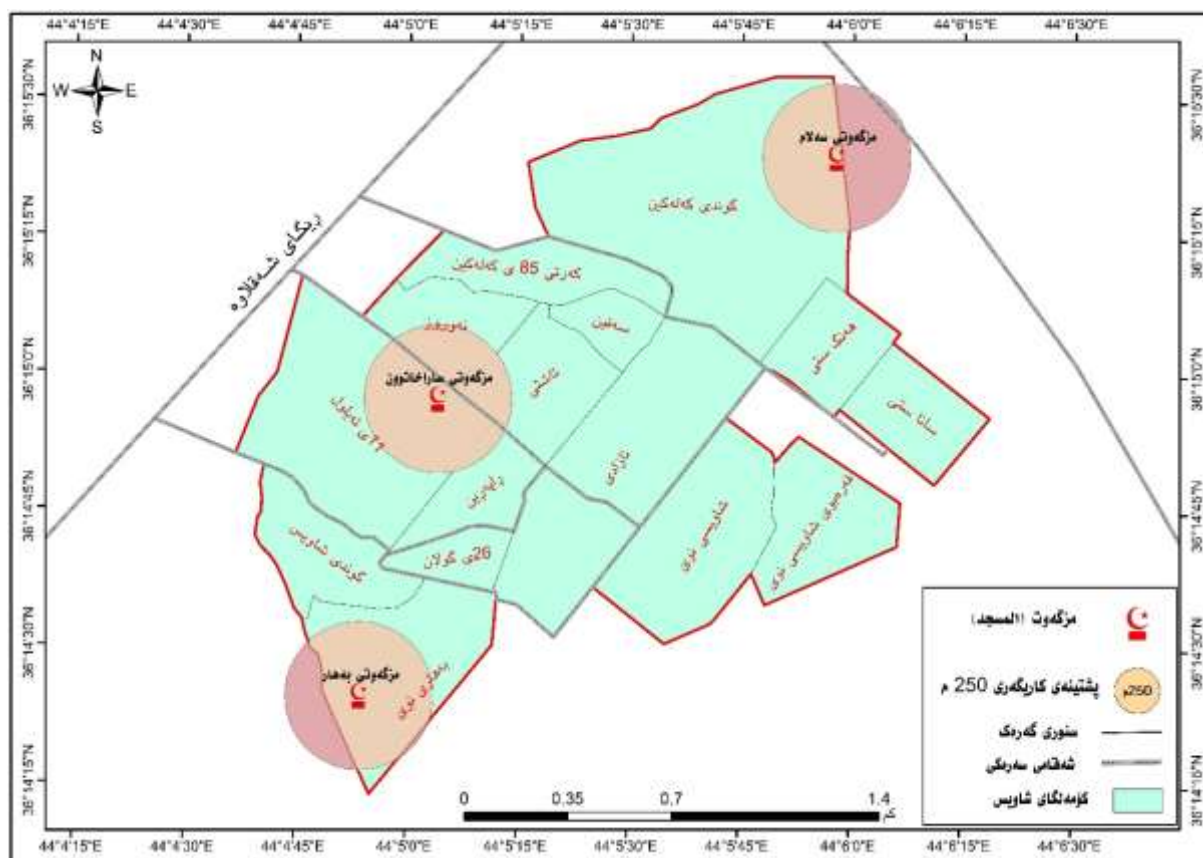
خشته‌ی (4) پشتینه‌ی کاریگه‌ری مزگه‌وتی هینی (الجامع) له کومه‌لگای شایس بۆ سالی 2025

سەرچاوه: کاری تویژه له ڕیگه‌ی به‌کارهێنانی توله‌کانی (Buffer)، له چوارچیوه‌ی پرۆگرامی ArcGIS، به پشتبەستن به زانیارییه به‌دهست هاتووێکان

ب- مزگه‌وت (المسجد): به سه‌یر کردن له خشته‌ی (6) و نه‌خشی (5) بۆمان به دیار ده‌که‌وێت، که‌وا پشتینه‌ی کاریگه‌ری ئەم خزمه‌تگوزارییه به پووبه‌ری (44.7 هکتار) که ده‌کاته ڕیژه‌ی (14.2%) ی کۆی ناوچه‌ی توێژینه‌وه له‌خۆ ده‌گرێت، به شیک له پووبه‌ری پشتینه‌ی کاریگه‌ری هه‌ر یه‌ک له مزگه‌وتی (سه‌لام و به‌هار) ده‌که‌ونه ده‌ره‌وه‌ی سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه، هۆکاری ئەمه‌ش بۆ ئەوه ده‌که‌رێته‌وه، که‌وا ئەم دوو مزگه‌وته له سه‌ر سنووری ناوچه‌ی توێژینه‌وه هه‌له‌که‌وتونه، هۆکاری که‌می داپۆشینی پشتینه‌ی کاریگه‌ری ئەم خزمه‌تگوزارییه‌ش بۆ که‌می ژماره‌ی مزگه‌وته‌کان (المسجد) ده‌که‌رێته‌وه. که‌می ئەم خزمه‌تگوزارییه‌ش بۆ ئەوه ده‌که‌رێته‌وه، که‌ هه‌موو مزگه‌وته‌کانی هینی (الجامع) له ناوچه‌ی توێژینه‌وه، جگه له‌وه‌ی نوێژی هه‌ینیان تیا دا ئەنجام ده‌دری و نوێژه فه‌رزه‌کانیشی تیا دا ئەنجام ده‌دری، بۆیه ده‌کریت بڵێن، سه‌ره‌پای که‌می ژماره‌ی ئەم خزمه‌تگوزاریانه، به‌لام به که‌موکۆپی هه‌ژمار نا‌کریت، به هۆی ئەنجامدانی نوێژه فه‌رزه‌کان له مزگه‌وته‌کانی هینی (الجامع) تیا‌اند.

نەخشەی (5) پشتینهی کاریگه‌ریی مزگه‌وت (المسجد) له کۆمه‌لگای شایوئیس بۆ ساڵی 2025

سەرچاوه: کاری تویژەر له ڕیگهی به‌کارهێنانی توله‌کانی (Buffer)، له چوارچیوهی پرۆگرامی ArcGIS، به پشتبەستن به زانیارییه به‌دهست هاتوه‌کان

2- توانستی وه‌زینی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان: مه‌به‌ست لی زانینی توانستی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کانه، بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ش هه‌ریه‌ک له پێوه‌ری (دانیش‌توان به‌رامبه‌ر به ژماره‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کان و هه‌لسه‌نگاندنی رۆوبه‌ری خزمه‌تگوزارییه‌کان) به پێی پێوه‌ری ئاماژه بۆ کراو له‌خواره‌وه هه‌لسه‌نگاندنیان بۆ کراوه‌وه و که‌موکورتییه‌کانیان ده‌ستنیشان کراوه‌:

أ- پێوه‌ری دانیش‌توان به‌رامبه‌ر به ژماره‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کان: مه‌به‌ست لی زانینی ژماره‌ی خزمه‌تگوزارییه‌کانه به‌رامبه‌ر به دانیش‌توان، به جۆریک به پێی پێوه‌ری پلاندانانی هه‌ریمی کوردستان بۆ یه‌ک خزمه‌تگوزاریی ئایینی وه‌ک (مزگه‌وتی هه‌ینی (الجامع) و (مزگه‌وت(المسجد) به‌رامبه‌ر به (5000)هه‌زار له ژماره‌ی دانیش‌توان دیاری کراوه (عبو، 2020، ص569)، به سه‌یر کردن له خسته‌ی (7) تییینی ئه‌وه ده‌که‌ین، که‌وا ژماره‌ی (مزگه‌وته‌کانی هه‌ینی و مزگه‌وت) خۆی له (15) دانه ده‌بینێته‌وه. هه‌لبه‌ته ئەم ژماره‌یه‌ش به‌راورد به پێوه‌ری پلاندانان (11) خزمه‌تگوزاری زیاده، ئەمه‌ش به خالێکی یه‌کجار باش داده‌نریت و ده‌ست گه‌یشتنی هاوولاتیان به‌م خزمه‌تگوزاریانه زۆر ئاسانه. هه‌رچی تایبه‌ته به خزمه‌تگوزاری (هۆلی بۆنه‌کان و سه‌نته‌ری

له بهرکردنی قورئان و تهکیه) ئاماژه به پێوهریکی دیاری کراو نه دراوه، هه ر بۆیه باس نه کراوه و هه لسه نگاندنیان بۆ نه کراوه.

خشته ی (7) ژماره ی خزمه تگوزاری ئایینی و دانیشنوان و هه لسه نگاندنیان

خزمه تگوزاری ئایینی	ژماره ی خزمه تگوزاری	ژماره ی دانیشنوان	پێویستی	بارودۆخ
مزگه وتی هه یینی (الجامع)	12	27450	6	11 خزمه تگوزاری زیاده
مزگه وت (المسجد)	3			
کۆی گشتی	15			

سه رچاوه: امیر قادر عزیز (2013) هه لسه نگاندنی جوگرافی به کارهێنانی زهوی ئایینی له شاری ههولێر به کارهێنانی سیسته می زانیارییه جوگرافییه کان (GIS)، نامه ی ماسته ر (بلاونه کراوه)، زانکۆی سه لاهه ددین، کۆلیژی ئاداب، به شی جوگرافیا. پشته به ست به زانیارییه به ده ست هاتووه کانی ناوچه که.

ب- پێوهری پووبه ر: ئهم پێوه ره مه به ست لێ ده سنیشان کردنی پووبه ری خزمه تگوزارییه ئایینییه کان و به راورد کردنیانه به پێوه ره کانی پلاندان، چونکه هه ر یه ک له خزمه تگوزاریانه به پێی پێوه ر پووبه ریکی دیاری کراوی بۆ ده ستیشان کراوه، و هه ر که موکو رتییه ک له پووبه ری ئهم خزمه تگوزاریانه به واتای لاوازی له جێبه جێ کردنی پلاندانان دیت له کاتی بنیاتنانیاند، پێویسته چاره سه ری گونجاویان بۆ بدۆزریته وه. بۆ ئهم مه به سته ش به پێی پێوه ری پلاندانانی هه ری می کوردستان- وه زا ره تی ئه وقاف و کاروباری ئایینی پووبه ری (2000 م²) بۆ (مزگه وتی هه یینی (الجامع) و (1200 م²) بۆ مزگه وت (المسجد) دیاری کراوه (عزیز، 2013، ل 126).

به سه یر کردن له خشته ی (7) بۆمان به دیار ده که ویت، که وا له کۆی (12) مزگه وتی هه یینی (الجامع) پووبه ری 5 دانه یان که متره له پێوه ر، ئه وانیش هه ر یه ک له مزگه وته کانی هه یینی (نور، گوندی شاوینس، گوندی که له کین، حاجی زیاد، خه یلانی) ده گریتته وه. گشت مزگه وته کانی تری هه یینی پووبه ریان زیاتره له پێوه ر، ئه مه ش به خالکی باش داده نریت بۆ ئهم خزمه تگوزاریانه له ناوچه که دا. هه لبه ته بچوکی پووبه ری مزگه وته کانی هه یینی ناوبراو بۆ ئه وه ده که ریتته وه، که وا له لایه ک ژماره ی مزگه وته کانی ئهم جو ره له ناوچه ی توێژینه وه زیاتره له پێوه ر و له لایه کی تریش ه وه به هۆی هه بوونی بچوکی پووبه ری ئه و پارچه زهوییه ی ته رخان کراوه بۆ بنیاتنانیان، که زۆر جار له لایه ن که سیکی خیرخواز بنیاتنراوه، به شیکی زۆریان ئاره زووی ئه وه یان هه ییه ناوی مزگه وته که ش هه ر به ناوی خۆیان بکه ن. که ئهم دیاریده یه ش له ناوچه ی توێژینه وه به شیوه یه کی ئاشکرا به دی ده ک ریت.

هه رچی تایبه ته به پووبه ری مزگه وت (المسجد) به سه یر کردن له خشته که دا تیینی ئه وه ده که ی، که وا له کۆی سی مزگه وت دوو مزگه وتیان له وانه ش مزگه وتی (سه لام و سارا خاتون) پووبه ریان له پێوه ری دیاری کراو که مترن. هه لبه ته ئه مه ش بۆ ئه وه ده که ریتته وه،

که‌وا و وینه‌کراوه، که‌ته‌ن‌ها نوێژه‌فهرزه‌کان تیادا ئه‌نجام ده‌دریت و پێوسی‌تی به‌پروبه‌ری فراوان نییه. هه‌رچی مزگه‌وتی (به‌هاره) له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی پروبه‌ره‌که‌ی زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر، به‌لام له‌ ئیستادا ته‌ن‌ها نوێژه‌ر فهرزه‌کانی تیادا ئه‌نجام ده‌دریت، ره‌نگه‌ له‌ ئاینده‌دا ئه‌مه‌ش بۆ نوێژی هه‌ینی سوودی لێ وهر‌بگریت.

خشته‌ی (7) پروبه‌ری خزمه‌تگوزاریه‌ ئایینییه‌کانی کۆمه‌لگای شایس بۆ ساڵی 2025، و هه‌لسه‌نگاندنیان به‌ پێوه‌ری ئاماژه‌ بۆ کراو.

ژ	خزمه‌تگوزاری ئایینی	پروبه‌ر / م 2	بارودۆخ
1	مزگه‌وتی شیخ برام	3000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
2	مزگه‌وتی نور	1000	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
3	مزگه‌وتی گوندی شایس	500	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
4	مزگه‌وتی کرێچیان	5000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
5	مزگه‌وتی حاجی محمد سو‌فی	6000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
6	مزگه‌وتی سانا	3000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
7	مزگه‌وتی گه‌وره‌ی شایس	2750	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
8	مزگه‌وتی ناشتی	4000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
9	مزگه‌وتی گوندی که‌له‌کین	1250	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
10	مزگه‌وتی حاجی زیاد	1250	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
11	مزگه‌وتی حاجی نسرالدین	4000	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
12	مزگه‌وتی ره‌حمه‌	1500	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
ک. گشتی	12 مزگه‌وت	33250	-
ژ	مزگه‌وت (المسجد)	پروبه‌ر / م 2	بارودۆخ
1	مزگه‌وتی به‌هار	3500	(زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر)
2	مزگه‌وتی سه‌لام	750	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
3	مزگه‌وتی سارا خاتوون	350	(که‌متره‌ له‌ پێوه‌ر)
ک. گشتی	3	4600	-
ژ	خزمه‌تگوزاری ئایینی	پروبه‌ر / م 2	بارودۆخ
1	گۆپستانی که‌له‌کین	8000	زیاتره‌ له‌ پێوه‌ر
2	گۆپستانی شیخ برام	9500	
3	گۆپستانی شایس	33000	
ک. گشتی	3	50500	

سه‌رچاوه: امیر قادر عزیز (2013) هه‌لسه‌نگاندنی جوگرافی به‌کارهێنانی زه‌وی ئایینی له‌ شاری هه‌ولێر به‌کارهێنانی سیسته‌می زانیارییه‌ جوگرافییه‌کان (GIS)، نامه‌ی ماسته‌ر (بلاونه‌کراوه)، زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، کۆلیژی ئاداب، به‌شی جوگرافیا، پشت‌به‌ست به‌ سه‌ره‌دانی مه‌یدانی له‌ رێکه‌تی 15/16 ی 2025/8

هەرچی تایبەتە بە گۆرستانەکان، ئەم خزمەتگوزارییەش پێوەریکی دیاری کراوەی بۆ دانراوە، کە پێویستە بەشی دانیشتوانی هەر ناوچەیەک بکات بۆ ماوەی 20 سال، بە رێژەی (1%) ی سالانە لە کۆی گشتی ژمارەی دانیشتوان، بە جۆریک پووبەری هەر گۆریک دەبێت (4م²) بێت (عزیز، 2013، ل.20). ئەم پێوەرە بە پێوەریکی لەبار دادەنرێت بۆ پلاندانانی گۆرستانەکان، بە جۆریک لە ئیستادا کۆی پووبەری گۆرستانەکانی ناوچەی توێژینەو (50500م²) دەبێت. بەم شیوەیە بە سەر گۆرستانەکان دابەش بوونە، گۆرستانی شیخ برایم (9500م²) و گۆرستانی کەلەکین (8000م²) و گۆرستانی شاویش کە لە هەمان گەورەترە (33000م²) یە، بە جۆریک لە ئیستادا گۆرستانی شیخ برایم بە تەواوی پڕبوەتەو و جیگا مردوو ناشتن نەماوە، هەرچی تایبەتە بە دوو گۆرستانەکەی تر، ئەوا لە ئیستادا مردوو تیادا دەنێژرێت، پالپشت بە سەردانی مەیدانی و چاوپیکەوتن لەگەڵ چەند کەسیکی ناوچەکە، دەکرێت بڵێن، لە ئیستادا نزیکەی 1 لە سەر 3 ی ئەم دوو گۆرستانە پووبەریان بەتالە، کە دەکاتە نزیکەی (14000م²) کە نزیکەی (33%) ی کۆی پووبەری ئەم دوو گۆرستانە، بە پێی پێوەری ناوبراو، ناوچەی توێژینەو لە ئیستادا پالپشت بە قەبارەی دانیشتوانەکەی پێویستی بە نزیکەی (11000م²) لە پووبەری گۆرستان هەیە بۆ 20 سالی ئایندە، هەر بۆیە دەکرێت بڵێن، ناوچەی توێژینەو بیکێشەیه لە پووی داوین کردنی پووبەری تایبەت بە گۆرستان بۆ 20 سالی ئایندە، کە ئەمەش بە خالێکی باش دادەنرێت بۆ ناوچەکە بە گشتی و پلانی گۆرستانەکان بە تایبەتی.

چوارەم: شیکردنەوێ قورسای ناوەندی دابەشبوونی دانیشتوان و دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان:-

ناوچەی قورسای دانیشتوان بە پێوەریکی باش دادەنرێت بۆ پێوانەکردنی دابەشبوونی دامەزرادە ئایینیەکان ئەمەش لە رێگەی جێبەجێ کردنی تەکنیکی (Wight Center) (سلیم و عزیز، 2015، ل.160)، مەبەست لێ دەستنیشان کردنی چەقی قورسای دابەشبوونی دانیشتوان و دابەشبوونی جوگرافی خزمەتگوزارییە ئایینیەکانە بە سەر ئاستەکانی قورسای دابەشبوونی دانیشتوان لە ناوچەکەدا، کە لەم رێگەیەو بۆمان دەردەکەوێت، ئایا دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان بە پێی قەبارەی دابەشبوونی دانیشتوان دابەش بوونە یاخود نا، بۆ ئەم مەبەستەش ناوچەی توێژینەو دابەش کراوە بە سەر پێنج ئاست لە قەبارەی دانیشتوان، کە ئاستی یەکەم ئەو شوێنانە لە خۆ دەگرێت، کەوا کەمترین ژمارەی دانیشتوانیان لە خۆ دەگرێت و ژمارەیان کەمترە لە (500) کەس، ئاستی پێنجەم کە کۆتا ئەو ناوچانە لە خۆ دەگرێت، کەوا زۆرترین قەبارەی دانیشتوانی تیادایە و ژمارەکیان لە (2000) کەس زیاترە.

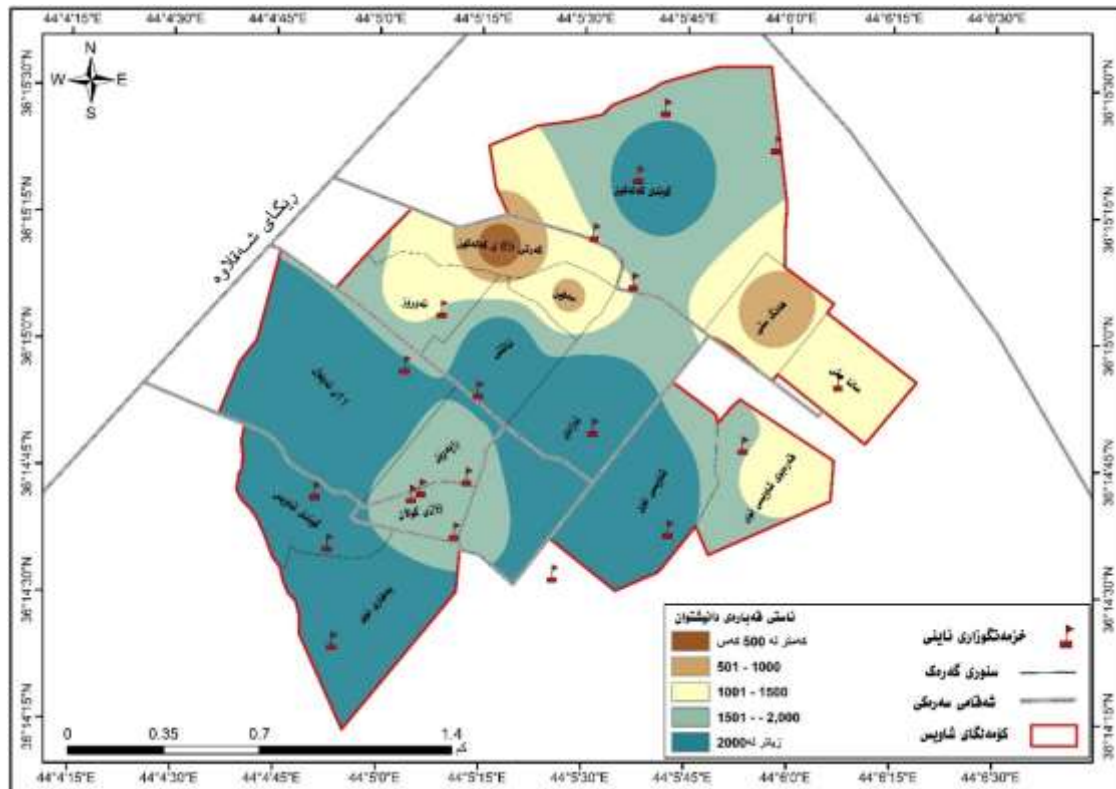
به تیروانین له خشتهی (8) و نهخشهی (6) تیینی ئهوه دهکهین، ئاستی پینجهم، ئهوه ناوچانهیه، که ژماره‌ی دانیشتوانیان به‌رزه و له (2000) کهس زیاتره، (9) خزمه‌تگوزاری له خۆ ده‌گریت. هه‌رچی ئاستی چواره‌مه، ئه‌وه‌ش به ئاستی به‌رزای دانیشتوان ناو ده‌بریت، که ژماره‌ی دانیشتوانی له نیوان (1501-2000) که‌سه، (10) خزمه‌تگوزاری تیا‌دا به‌دی ده‌کریت. هه‌رچی تاییه‌ته به ئاستی سییه‌م، که به ئاستی مامناوه‌ند داده‌نریت، ته‌نها (1) خزمه‌تگوزاری بوونی هه‌یه. هه‌رچی ئاستی دووهم و یه‌که‌مه، که به ئاستی نزمی قه‌باره‌ی دانیشتوان ناسراون، هیچ خزمه‌تگوزارییه‌کی ئایینی تیا‌دا به‌دی نا‌کریت. له شیکردنه‌وه‌ی هه‌موو ئه‌مانه ده‌گه‌ینه ئه‌وه ئه‌نجامه‌ی که دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان له ناوچه‌ی توێژینه‌وه تا راده‌یه‌کی زۆر پالپشت به قه‌باره‌ی دانیشتوان بووه له سه‌ر ئاستی گه‌ره‌که‌کانی کۆمه‌لگه‌که. ئه‌مه‌ش به‌و واتایه دیت، که‌وا ره‌چاوی ئاسانی ده‌ست گه‌یشتن به‌و خزمه‌تگوزاریانه کراوه و دانیشتوان به ئاسانی ده‌ستیان پێی ده‌گات، ئه‌مه‌ش به خالێکی باش داده‌نریت بۆ ناوچه‌ی توێژینه‌وه.

خشته‌ی (8) ئاستی قه‌باره‌ی دانیشتوان و دابه‌ش‌بوونی خزمه‌تگوزارییه ئایینییه‌کان بۆ سالی 2024

ژماره	ئاست / ژ. دانیشتوان	ژماره‌ی خزمه‌تگوزاری
1	ئاستی یه‌که‌م / که‌متر له 500	0
2	ئاستی دووهم / 500 - 1000	0
3	ئاستی سییه‌م / 1001 - 1500	1
4	ئاستی چواره‌م / 1501 - 2000	10
5	ئاستی پینجه‌م / زیاتر له 2000	9
	کۆی گشتی	20

سه‌رچاوه: حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، وه‌زاره‌تی شاره‌وانی، به‌پۆه‌به‌رایه‌تی شاره‌وانی شاییس.

نەخشەی (6) سەنگی قورسای دانیشتون و دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە کۆمەڵگای شاویس بۆ ساڵی 2025

سەرچاوە: کاری تویژەر لە ڕینگەیی بەکارهێنانی تۆلی (kriking) لە چوارچێوەی پرۆگرامی ArcGIS، پشتبەست بە زانیارییە بەدەست هاتووکان.

ئەنجام :

- 1- کۆمەڵگای شاویس تا ڕادەیەک زۆر باش بیکەموکۆرییە لە ڕووی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان.
- 2- ژمارەی مزگەوتی هەینی و مزگەوتەکانی ناوچەی تویژینەوێ زیاتر لە پێوەر.
- 3- دابەشبوونی خزمەتگوزارییە ئایینیەکان بە شێوەیەک بەربلای سەر زۆربەی گەرەکانی کۆمەڵگاکە دابەش بوونە.
- 4- ڕووبەری بە شێک لە مزگەوتەکانی هەینی بچوکتەر لە پێوەر.
- 5- بوونی ڕووبەری پێویست بۆ گۆرستان لە ناوچەکەدا بۆ 20 ساڵی ئایندە بەردەستە.

ڕاسپاردە:

- 1- بەردەوام گرنگی دان بە خزمەتگوزارییە ئایینیەکان لە ئایندەدا، چونکە لەگەڵ گەشەیی دانیشتون خواست لە سەر بڕو جۆری خزمەتگوزارییە ئایینیەکان زیاتر دەبێت.

- 2- فراوان کردنی پروبهری ئەو مزگەوتانەى كه‌وا پروبهریان بچوكتره له پێوه‌ر.
- 3- جیاکردنەوه‌ى هۆلى بۆنه ئایینییه‌كان له ناو هه‌ره‌مى مزگه‌وته‌كان، چونكه کارناسانى زیاتر ده‌کات بۆ هاوولا‌تیان.

لیستی سه‌رچاوه‌كان:

یه‌كه‌م - سه‌رچاوه كوردییەكان:

- 1- امیر قادر عزیز، (2013) هه‌ڵسه‌نگاندنی جوگرافی به‌کارهێنانی زه‌وى ئایینی له شارى هه‌ولێر به‌به‌کارهێنانی سیستهمی زانیاریه جوگرافیه‌كان (GIS)، نامه‌ى ماستەر (بلاونه‌کراوه)، زانکۆى سه‌لاحه‌ددین، کۆلیژی ئاداب، به‌شى جوگرافیا .
- 2- باسم قاسم سلیمان گۆران، (2022) شیکردنه‌وه‌یه‌کى جوگرافی بۆ خزمه‌تگوزارى ئایینی له شارى به‌رده‌ره‌ش به‌به‌کارهێنانی سیستهمی زانیاریه جوگرافیه‌كان (GIS)، نامه‌ى ماستەر (بلاونه‌کراوه)، زانکۆى سه‌لاحه‌ددین، کۆلیژی ئاداب، به‌شى جوگرافیا .
- 3- هیوا صادق سلیم و امیر قادر عزیز، (2015)، تایبه‌تمه‌ندیه جوگرافیه‌کانی دابه‌شبوونی مزگه‌وته‌کانی شارى کۆیه به‌به‌کارهێنانی ته‌کنیکه‌کانی سیستهمی زانیاریه جوگرافیه‌كان (GIS) دووهم: سه‌رچاوه عه‌ره‌بییه‌كان:

- 1- عبدالکریم منصور الجدبه، الخدمات الدينية في محافظة عزة، رساله ماجستير (غير منشورة)، جامعة الاسلاميه-عزة، كلية الآداب، قسم الجغرافية، فلسطين .
- 2- مزگین محمد حسن عبو، (2020)، التقييم الجغرافية لخدمات المساجد في مندية دهوك، مجلة جامعة دهوك، المجلد 23، العدد 2 (العلوم الانسانية و الاجتماعية) ص 563-575 .
- 3- محمد صلاح مصطفى أبو صلاح، (2016) التحليل المکانی للخدمات التعليمية والصحية في محافظة طوباس، رساله ماجستير (غير منشوره)، جامعة بيرزيت، فلسطين .
- 4- میسون محیی هلال سرحان العقیلی، (2003)، أثر المسجد الجامع على المشهد الحضري للمدينة، اطروحه دکتوراه (غير منشورة)، معهد العالي للتخطيط الحضري والاقليمي .

سێیه‌م: داموده‌زگا میریه‌كان

- 1- حکومه‌تى هه‌ریمی کوردستان، (2025)، وه‌زاره‌تى شاره‌وانی و گه‌شتو گوزار، به‌پێوه‌به‌رایه‌تى شاره‌وانی شاویس .
 - 2- وزارة التخطيط، هيئة التخطيط الأقليمي، قسم السكان و المستوطنات البشرية، أسس و معايير بناء مباني الخدمات العامة بغداد .
- چواره‌م: سه‌رچاوه‌کانی تر (چاوپێکه‌وتن).

7- چاوپيکه وتن له گه ل به ريز (ياسين محمد امين)، تويژهری ئايینی، پروانامه ی به کالوریوس له زانستی ئیسلامی).

التحليل الجغرافي للتوزيعات الخدمات الدينية في (المجتمع شاويس) باستخدام نظم المعلومات الجغرافية (GIS)

الملخص

تعتبر الخدمات الدينية من أبرز الخدمات المقدمة للسكان في أي مجتمع ومدينة، لأن هذه الخدمات ترتبط ارتباطاً مباشراً بحياة الإنسان، وخاصة في المجتمعات الإسلامية، وتعتبر عاملاً أساسياً لتنمية أي مجتمع، وهو نوع الأنشطة الدينية التي تمثلها المؤسسات الدينية، والتي تشمل الجامع، والمسجد، وقاعة المناسبات الدينية، والتكية، ومركز تحفيظ القرآن، و مقبرة. الغرض من هذه الدراسة هو تحليل خصائص موقع الخدمات ووظيفتها، مع تحديد أوجه القصور وإيجاد الحلول المناسبة لها. ولتحقيق الهدف ينقسم البحث إلى أربعة محاور رئيسية: في المحور الأول يتم مناقشة مفهوم الخدمات و المنطقة الدراسة وفي المحور الثاني يتم شرح التوزيع الجغرافي لخصائص توزيعها وفي المحور الثالث يتم مناقشة تقييم موقع ووظيفة الخدمات وفي المحور الرابع، تمت مناقشة الوزن ومناقشة وزن مركز التوزيع السكاني وتوزيع الخدمات وخلصت الدراسة إلى أن منطقة الدراسة لم يكن بها أي قصور من حيث عدد الخدمات الدينية مثل الجامع والمساجد بل عدد الخدمات الدينية كان أعلى بكثير من المقياس.

الكلمات المفتاحية: التحليل، الخدمات، الدينية، الجامع ومسجد، GIS